

**Sosyal Desteğin İş Arama Süreci ile İlişkisinin İncelenmesi: Ankara
Örneği**

*Examining the Relationship Between Social Support and the Job Search
Process: Example of Ankara*

Özkan ÖZTÜRK

*Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyal Politika Anabilim Dalı
Ankara Yıldırım Beyazıt University
Graduate School for Social Sciences
Department of Social Policy
ozk.ozturk@gmail.com*

Prof. Dr. Abdulkadir DEVELİ

*Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyal Politika Anabilim Dalı
Ankara Yıldırım Beyazıt University
Graduate School for Social Sciences
Department of Social Policy
adeveli@ybu.edu.tr*

Ocak 2024, Cilt 15, Sayı 1, Sayfa: 1-29
January 2024, Volume 15, Number 1, Page: 1-29

P-ISSN: 2146-0000
E-ISSN: 2146-7854

©2010-2024

www.dergipark.org.tr/cider

İMTİYAZ SAHİBİ / OWNER OF THE JOURNAL

Prof. Dr. Elif GÖKÇEARSLAN
(ÇASGEM Adına / On Behalf of the ÇASGEM)

EDİTÖR / EDITOR IN CHIEF

Dr. Elif ÇELİK

EDİTÖR YARDIMCISI/ASSOCIATE EDITOR

Dr. Berna YAZAR ASLAN
Esra TAŞÇI

YAYIN TÜRÜ / TYPE of PUBLICATION

PERIODICAL - ULUSLARARASI SÜRELİ YAYIN
YAYIN ARALIĞI / FREQUENCY of PUBLICATION
6 AYLIK - TWICE A YEAR

DİLİ / LANGUAGE

TÜRKÇE ve İNGİLİZCE - TURKISH and ENGLISH

PRINT ISSN

2146 - 0000

E - ISSN

2146 - 7854

YAYIN KURULU / EDITORIAL BOARD

Prof. Dr. Mustafa Necmi İLHAN – Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Özlem ÇAKIR – Dokuz Eylül Üniversitesi
Doç. Dr. Mehmet Merve ÖZAYDIN- Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Dr. Öğretim Üyesi Nergis DAMA – Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Dr. Elif ÇELİK – ÇASGEM

ULUSLARARASI DANIŞMA KURULU / INTERNATIONAL ADVISORY BOARD

Prof. Dr. Yener ALTUNBAŞ *Bangor University - UK*
Prof. Dr. Mehmet DEMİRBAĞ *University of Sheffield – UK*
Prof. Dr. Shahrokh Waleck DALPOUR *University of Maine – USA*
Prof. Dr. Tayo FASOYIN *Cornell University - USA*
Prof. Dr. Paul Leonard GALLINA *Université Bishop's University – CA*
Prof. Dr. Douglas L. KRUSE *Rutgers, The State University of New Jersey - USA*
Prof. Dr. Özay MEHMET *University of Carleton - CA*
Prof. Dr. Theo NICHOLS *University of Cardiff - UK*
Prof. Dr. Yıldırım YILDIRIM *Syracuse University - USA*
Doç. Dr. Kevin FARNSWORTH *University of Sheffield - UK*
Doç. Dr. Alper KARA *University of Hull - UK*
Dr. Sürhan ÇAM *University of Cardiff - UK*

ULUSAL DANIŞMA KURULU / NATIONAL ADVISORY BOARD

Prof. Dr. Ahmet Cevat ACAR İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi
Prof. Dr. Cihangir AKIN Yalova Üniversitesi
Prof. Dr. Yusuf ALPER Uludağ Üniversitesi
Prof. Dr. Onur Ender ASLAN Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
Prof. Dr. İbrahim AYDINLI Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Prof. Dr. Mustafa AYKAÇ Kırklareli Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet BARCA Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
Prof. Dr. Aydın BAŞBUĞ İstanbul Gelişim Üniversitesi
Prof. Dr. Eyüp BEDİR YÖK
Prof. Dr. Erdal ÇELİK YÖK
Prof. Dr. Toker DERELİ Işık Üniversitesi
Prof. Dr. Gonca BAYRAKTAR DURGUN Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Prof. Dr. E. Murat ENGİN Galatasaray Üniversitesi
Prof. Dr. Bülent ERDEM Cumhuriyet Üniversitesi
Prof. Dr. Nihat ERDOĞMUŞ Yıldız Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Halis Yunus ERSÖZ Gençlik ve Spor Bakanlığı
Prof. Dr. Seyfettin GÜRSEL Bahçeşehir Üniversitesi
Prof. Dr. Nükhet HOTAR Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Erdal Tanas KARAGÖL Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Prof. Dr. Aşkın KESER Uludağ Üniversitesi
Prof. Dr. Muharrem KILIÇ Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Prof. Dr. Tamer KOÇEL İstanbul Kültür Üniversitesi
Prof. Dr. Metin KUTAL Gedik Üniversitesi
Prof. Dr. Adnan MAHİROĞULLARI Cumhuriyet Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet MAKAL Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Hamdi MOLLAMAHMUTOĞLU Çankaya Üniversitesi
Prof. Dr. Sedat MURAT Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Prof. Dr. Süleyman ÖZDEMİR Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet SELAMOĞLU Fenerbahçe Üniversitesi
Prof. Dr. Haluk Hadi SÜMER Selçuk Üniversitesi
Prof. Dr. Dilaver TENGİLİMOĞLU Atılım Üniversitesi
Prof. Dr. İnsan TUNALI Boğaziçi Üniversitesi
Prof. Dr. Fatih UŞAN Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Prof. Dr. Cavide Bedia UYARGİL İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Recep VARÇIN Ankara Üniversitesi

Prof. Dr. Erinç YELDAN İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi
Prof. Dr. Kemalettin AYDIN Sağlık Bilimleri Üniversitesi
Prof. Dr. Yücel UYANIK Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Prof. Dr. Erdiñ YAZICI Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Prof. Dr. Oğuz KARADENİZ Pamukkale Üniversitesi
Dr. Gökçe OK İçişleri Bakanlığı

**Dergide yayınlanan yazılardaki görüşler ve bu konudaki sorumluluk yazar(lar)ına aittir.
Yayınlanan eserlerde yer alan tüm içerik kaynak gösterilmeden kullanılamaz.**

*All the opinions written in articles are under responsibilities of the authors.
The published contents in the articles cannot be used without being cited.*

Sosyal Desteğin İş Arama Süreci ile İlişkisinin İncelenmesi: Ankara Örneği¹

Examining the Relationship Between Social Support and the Job Search Process: Example of Ankara

Özkan Öztürk²

Abdulkadir Develi³

Özet

İş arama süreci işsizlik ve eksik istihdam nedeniyle ortaya çıkan zor ve önemli yaşam olaylarından biridir ve birçok faktör süreç üzerinde etkili olmaktadır. Sosyal destek ise zorlu yaşam olayları karşısında önemli bir kaynak olma özelliğine sahiptir. Araştırmanın amacını sosyal destek ile iş arama süreci arasındaki ilişkinin belirlenmesi oluşturmaktadır. Bu kapsamda, araştırmada temel olarak sosyal desteğin iş arama sürecindeki değişkenlerle ilişkisinin bulunup bulunmadığı incelenmektedir. Araştırma nicel araştırma yöntemiyle ve olasılıksız örneklem yöntemlerinden kolayda örneklem yöntemiyle Ankara ilinde, İŞKUR'a müracaat eden 414 iş arayanla gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen ilişki (korelasyon) testlerinde eş (partner) desteği, aile desteği, arkadaş desteği, toplum desteği, duygusal destek, maddi/araçsal destek, bilgi desteği ile iyilik hali ve iş arama davranışı arasında pozitif yönlü bir ilişki belirlenmiştir. Genel olarak iş arama süreci ile ilişkili birçok değişken bulunduğu ve söz konusu değişkenler ile sosyal desteğin ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İşsizlik, İş Arama, Sosyal Destek, İyi Oluş, Sosyal Hizmet

Abstract

The job search process is one of the difficult and important life events that occur due to unemployment and underemployment, and many factors affect the process. Social support is an important resource in the face of difficult life events. The purpose of the research is to determine the relationship between social support and the job search process. In this context, the research basically examines whether social support is related to variables in the job search process. The research was conducted with 414 job seekers who applied to İŞKUR in the Ankara province, using quantitative research method and convenience sampling method which is non-probability sampling methods. In the correlation tests performed, a positive relationship was determined between partner support, family support, friend support, community support, emotional support,

¹ Bu çalışma, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Politika Anabilim Dalı Doktora Programı çerçevesinde, "Türkiye'de Sosyal Desteğin İşsizlik ve İş Arama Süreci Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi: Ankara Örneği" isimli tez çalışmasından yararlanılarak hazırlanmıştır.

² İç Denetçi, Türkiye İş Kurumu; Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Politika Anabilim Dalı, ozk.ozturk@gmail.com, ORCID: 0000-0002-9084-2644

³ Prof. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Politika Ana Bilim Dalı, adeveli@ybu.edu.tr, ORCID: ORCID: 0000-0002-7800-0225

Atıf: Öztürk, Ö. ve Develi, A. (2024). Sosyal Desteğin İş Arama Süreci ile İlişkisinin İncelenmesi: Ankara Örneği. *Çalışma İlişkileri Dergisi*, Cilt 15, Sayı 1, 1-29.

Başvuru Tarihi: 31.05.2023
Yayına Kabul Tarihi: 12.01.2024

material/instrumental support, information support and well-being and job search behavior. It has been determined that there are many variables related to the job search process and that social support is related to these variables.

Keywords: Unemployment, Job Search, Social Support, Wellbeing, Social Work

GİRİŞ

İnsanoğlunun yaşamını sürdürebilmesinin koşullarından birini oluşturan çalışma aynı zamanda bir varoluş biçimidir. Ancak tarihsel süreç içerisinde çalışmaya atfedilen değer farklı biçimlerde değerlendirilmiştir (Ayas, 1982, s. 79-86). Sanayi devrimi öncesinde bazı toplumlar açısından toplumun daha alt sınıflarının bir uğraş alanı ve bir ceza olarak görülebilmüş ve sanayi devrimi sonrasında özgürlük aracı olarak değerlendirilmiştir (Işık, 2013 s. 106-107). Benzer şekilde sanayi devrimi öncesinde varlığın bir gereği olarak doğal yaşamla özdeş kabul edilen çalışma kavramının (Adıgüzel ve Yüksel, 2011, s. 69), günümüzde kullanılan ücrete dayalı iş temelli anlamı modern fabrika ve işyerlerinin kurulmasıyla ortaya çıkmıştır (Ören ve Yüksel, s. 35). Bu çerçevede, genel itibarıyla belirli bir amaca veya belirli bir şeyi üretmeye yönelik zihinsel ve fiziksel aktivitelerin tümü çalışma kavramının kapsamında yer almasına rağmen günümüzde çalışma kavramı daha çok ücret karşılığı gerçekleştirilen işleri, istihdamı tanımlamak üzere kullanılmaktadır (Smith, 2013, s. 986; Karataş, 1994, s. 7; Işık, 2013, s. 102; Yavaş, 2010; s. 3).

Çalışma kavramının istihdamla özdeş hale gelmesi ve insan hayatı için merkezi bir öneme sahip olmasına bağlı olarak istihdamın birçok faydanın kaynağı olduğunu ileri süren yaklaşımlar geliştirilmiştir. Bu yaklaşımlar çerçevesinde, işler arasında iyi ya da kötü ayrımı olmaksızın istihdamın zamanı belirli bir düzene koyma, başkalarıyla deneyim paylaşımı ve ilişkiler kurma, bireysel amaçlar dışında daha büyük amaç ve hedeflere bağlanma, statü ve kimlik kazanma, belirli faaliyetlerde bulunma şeklinde kazanımları bulunduğu ileri sürülmektedir (Jahoda, 1981, s. 188). İstihdamın sağladığı bu kazanımlar yanında ekonomik kazanımlar, kişisel kontrol, çeşitlilik, çevresel berraklık, güvenli bir çevre gibi farklı kazanımlarının bulunduğunu ortaya koyan çalışmaların bulunduğu görülmektedir. Yapılan bu çalışmalar işsizlik durumunda bu kazanımların elde edilememesi nedeniyle iyilik halinin olumsuz yönde etkilenebileceğini belirtmektedir (Fryer, 1992, s. 114; Feather, 1990, s. 38-39; Warr ve Clapperton, 2010, s. 51).

Diğer taraftan Warr (1988, s. 2), Jahoda'dan farklı olarak işleri psikolojik etkileri açısından iyi işler ve kötü işler olarak iki gruba ayırmaktadır. İyi işler iyilik halini olumlu yönde etkileyen birçok özelliğe sahipken kötü işler ise iyilik halini olumsuz yönde etkileyebilen işler olarak ifade edilmektedir. Ayrıca Warr, çalışmayı sadece ücretli işlerle sınırlamamakta ve ücretli olmayan çalışmaların da iyilik halini olumlu yönde etkileyebileceğini belirtmektedir.

Kaynakların korunması teorisi ise insanların iyilik halini sürdürebilmesini sağlayan çeşitli kaynakların bulunduğunu ileri sürmektedir. Bunlar ev, araba gibi maddi

kaynaklar, öz yeterlilik gibi kişisel kaynaklar, para ve bilgi gibi enerji kaynakları ve evlilik istihdam gibi koşullara yönelik kaynaklardır (Hobfoll, 1989, s. 517; Hobfoll, 2010). Teoriye göre, iyilik halini sürdürmek ve geliştirmek için hem kaynakların mevcudiyeti hem de bu kaynakların iyi yönetilmesi gerekmektedir. Eksik kaynağa sahip olmak, mevcut kaynağın kaybı veya kaynak kazanımı için yapılan yatırımın sonuçsuz kalması durumlarında iyilik hali olumsuz yönde etkilenebilmektedir (Hobfoll ve Jackson, 1991, s. 111).

Teori çerçevesinde kaynak kazanç ya da kayıpları sadece ilgili kaynakla sınırlı olmayıp diğer kaynaklara ilişkin kazanç ya da kayıpları da beraberinde getirmektedir (Holmgren vd., 2017, s. 444-445). İstihdam başlı başına bir kaynak olduğu gibi kaynak miktarının artırılmasını ve yeni kaynaklar elde edilmesini sağlayabilmektedir. İstihdamla birlikte öz-yeterlilik, öz-güven, iyimserlik, yeni yetkinliklerin edinimi, istihdam edilebilirliğin artırılması gibi birçok kaynağa sahip olma ve mevcut kaynakları geliştirme şansı elde edilebilmektedir (Salanova vd., 2010, s. 120).

İstihdamın tersi bir durumu ifade eden işsizlik ise istihdamın sağladığı faydalardan yoksun kalmayı beraberinde getirerek önemli bir kaynak kaybına neden olmaktadır. Dolayısıyla işsizliğin doğrudan ve dolaylı etkileri insanların önemli bir refah kaybı yaşamasına neden olmaktadır. Huffman ve diğerlerine göre (2015, s. 75), işsizlik hem doğrudan bir kaynak kaybı hem de diğer kaynakların kaybına neden olan aşırı maliyetli bir durumdur. İş kaybıyla birlikte ortaya çıkan kaynak kayıpları ve kaynak kazanımı için yapılan yatırımların maliyeti insanlar için önemli bir sorun kaynağı olabilmekte ve insanları güçsüzleştirebilmektedir.

Kaynakların korunması teorisi çerçevesinde bireylerin iyilik halinin sağlanmasında rol alan diğer bir kaynak ise sosyal ilişkilerin bir fonksiyonu olarak değerlendirilebilecek olan sosyal destektir. Sosyal ilişkiler kaynak edinimi ve kaynakların korunmasını sağlayabilmekte ve sosyal ilişkiler bir kaynak olarak işlev görebilmektedir (Hobfoll, 1989, s. 517). Bu bağlamda, sosyal destek iyilik haline ve refaha doğrudan sağladığı katkıyla başlı başına bir kaynak olma özelliğine sahipken, başka kaynakların korunmasını ve artırılmasını sağlayarak dolaylı yoldan bir kaynak olma özelliği göstermektedir (Hobfoll vd., 1990, s. 465). Sosyal çevrenin bir özelliği olarak görülen sosyal desteğin iyilik hali için geliştirilmesi ve kullanılması gerektiği ileri sürülmektedir (Lazarus ve Folkman, 1984, s. 250-251).

İlk defa 1970'li yıllarla birlikte alan yazımda kullanılmaya başlanan sosyal destek kavramı, kullanılmaya başlanmasıyla birlikte popüler bir kavram olmaya başlamıştır. (Williams vd., 2004; Cohen vd., 1985; House, 1988). Ancak her ne kadar sosyal destek kavramından bahsedilmese de özü itibarıyla sosyal desteğin insan hayatındaki önemini ortaya koyan çalışmaların MÖ. 350, Aristo'ya kadar uzandığını ortaya koyan çalışmalara da rastlanabilmektedir (Alcalay, 1983, s. 71). Sosyal desteğin bir bebeğin doğumundan önce anneye başladığı ve daha sonra bu sürece başkalarının da dâhil olduğu Cobb (1976, s. 301-302) düşünüldüğünde kavramın insanlık tarihiyle özdeş, iyi oluş ve refahın temini açısından önemli bir kavram olduğu değerlendirilebilir.

Günümüz toplumlarında ekonomik anlamda iyi oluşa odaklanan refah kavramı yerine her anlamda iyi oluşa odaklanan bir refah anlayışı (Metin ve Özaydın, 2016, s. 9) çerçevesinde, birçok faktör refahın göstergeleri arasında yer alabilmektedir. Bu anlamda uluslararası kuruluşların yaptıkları çalışmalarda günümüz toplumlarında bireysel ve toplumsal refahın önemli göstergeleri arasında, ekonomik göstergelerle birlikte

psikolojik ve sosyal faktörlere de yer verilmektedir. Refahı belirleyen söz konusu göstergelerden birini ise sosyal destek oluşturmaktadır (Türe, 2019, s. 311-316; OECD, 2020).

Sosyal destek temel olarak iyilik halini artırıcı bir şekilde en az iki kişi arasındaki değişimi (Shumaker ve Brownell, 1984, s. 13), genel kabul gören yönüyle sosyal ağlar aracılığıyla bireyler tarafından kullanılabilen psikolojik ve maddi kaynakları ifade eden çok boyutlu bir kavram olarak tanımlanmaktadır (Rodriguez ve Cohen, 1998, s. 535). Tanımlamalar arasında farklılıklar bulunmakla birlikte, sosyal destekle ilgili alan yazım esas alındığında, sosyal destek kavramı aile, arkadaşlar, komşular, profesyonel meslek mensupları gibi formel ve informal kaynakların sağladığı veya bu kaynaklardan algılanan duygusal, maddi/araçsal, bilgisel destek olarak tanımlanabilmektedir (Cohen vd. 2001, s. 129; Shiba vd., 2016, s. 622; Karataş, 2015; Berkman ve Syme, 1979, s. 200; Lu vd., 2020, s. 2; Dunér ve Nordström, 2007, s. 70; Abay Alyüz, 2020, s. 115; Song vd., 2011, s. 119; Liu, 2019, s. 60-61; Ekinci ve Ekici, 2003, s. 110; Thoits, 1995, s. 64; Chouhy vd., 2020, s. 205; Henly vd. 2003, s. 3).

Sosyal desteğin yaşamın hemen her alanıyla ilgili bir kaynak olarak bireylere çeşitli formlarda yardım ve destek sağlaması nedeniyle (Chouhy vd., 2020, s. 205), sosyal destek kavramı psikoloji, sosyal hizmet ve sosyoloji dâhil birçok disiplinle ilişkilendirilmektedir (Cohen ve Syme, 1985, s. 3). Sosyal destek kavramının ortaya çıktığı ilk dönemden itibaren ilişkilendirildiği alanlar arasında işsizlik ve iş arama sürecinin de yer aldığı, yapılan çalışmalarda farklı yönleriyle işsizliğin ortaya çıkarmış olduğu sorunlar ve/veya iş arama davranışı ile sosyal destek arasındaki ilişkinin açıklanmaya çalışıldığı görülmektedir. Söz konusu çalışmalar, sosyal desteğin bir taraftan işsizliğin ortaya çıkarmış olduğu olumsuzluklar açısından, diğer taraftan iş arama süreci açısından bir kaynak olarak işlev görebildiğini ortaya koymaktadır (Huffman vd., 2015, s. 79; Crowe, Butterworth ve Leach, 2016, s. 412; Axelsson ve Ejlertsson, 2002, s. 111; Shams, 1993, s. 175; Krause, 1987, s. 190; Vinokur ve Kaplan, 1987, s. 1007; Kanfer vd., 2001, s. 844; Russell, Holmstrom, Clare, 2015, s. 170).

Gerek ILO gerekse TÜİK gibi istihdam ve işsizlik alanlarında çalışmalar yapan ve bu konularda istatistiki verileri açıklayan kurumlar işsizliğin varlığı için istihdamda olmama temel koşulun gerekli olduğunu belirtirken, bu koşulun yanında çalışmaya hazır olma ve bir iş arama kanalını kullanarak iş bulmaya çalışmak gibi koşulları da işsiz tanımlamasının koşulları arasında saymaktadır (TÜİK, 2022; ILO, 2019, s. 6). Ancak her iş arayanın işsiz olarak kabul edilmesi mümkün değildir. Bir kimsenin işsiz olarak kabul edilebilmesi için diğer koşullarında bulunması gerekmektedir. TÜİK bir işi olmakla birlikte iş arayanları tanımlamak üzere eksik istihdam yerine bu konudaki uluslararası eğilimleri de dikkate alarak 2009 yılından bu yana iki farklı kavramı kullanmaya başlamıştır. Bunlardan biri çalışma süresi az olduğu için iş arayanları tarif eden “*zamana bağlı eksik istihdam*” ve mevcut işini değiştirmek veya mevcut işine ek işler arayanları tarif eden “*yetersiz istihdam*” kavramlarıdır (TÜİK, 2022).

Delayısıyla bir kimsenin işsiz olarak kabul edilebilmesi için diğer koşullarla birlikte mutlaka iş arama davranışı içerisinde olması gerekmektedir. Bu yönüyle işsizlik kavramının iş arama davranışını içinde barındıran bir olgu olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. İş arama davranışı ise bir işin mevcut olmaması, çalışma süresinin

yetersizliği, mevcut işin değiştirilmek istenmesi, ek iş aranması gibi çeşitli nedenlere bağlı olarak ortaya çıkan iş bulmaya yönelik davranışı ifade etmektedir.

İşsizlik kadar iş arama süreci de insan hayatı açısından zor ve önemli bir süreçtir. Güler (2012, s. 10-11), iş arama davranışının sadece ekonomik gerekçelerle açıklanamayacak kadar karmaşık bir süreç olduğunu, sürecin psiko-sosyal boyutları bulunduğunu ve iş aramanın kendi başına bir iş olarak değerlendirilmesi gereken bir süreç olduğunu belirtmektedir.

Van Hoof, vd., (2004, s. 33-34) iş arama davranışını belirleyen birçok faktörün bulunduğunu belirtmektedir. İş arama davranışını etkileyen ve birbiri üzerinde de etkili olabilen bu faktörler arasında çalışmaya verilen değer, iş bulma beklentisi, finansal güçlük, tutum, sosyal baskı unsuru olarak öznel norm, iş aramaya yönelik niyet gibi değişkenler yer almaktadır.

Ajzen'in (2019) ileri sürdüğü planlı davranış teorisi bağlamında, çalışmaya verilen değer, iş bulma beklentisi, finansal güçlük iş arama süreci açısından öncül değişkenler olarak değerlendirilebilirken; tutum, sosyal baskı unsuru olarak öznel norm, algılanan davranışsal kontrol, iş aramaya yönelik niyet iş arama davranışını belirleyen temel değişkenler olarak değerlendirilebilmektedir. Ajzen, planlı davranış teorisi bağlamında gerçekleştirilecek olan araştırmalarda bu değişkenlerin kullanılabilirliğini belirtmektedir. Ajzen (2020, s. 316-317), planlı davranış teorisinin önemli bileşenlerinden biri olan algılanan davranışsal kontrolü öz yeterlilikle eş değer bir kavram olarak değerlendirmektedir. Planlı davranış teorisi çerçevesinde iş arama sürecine etki eden değişkenlere ilave olarak sosyal desteğin işsizliğin olumsuz etkileri ve iş arama davranışı üzerindeki etkisini inceleyen bir çalışmada Vinokur ve Kaplan (1987), sosyal desteğin işsizliğin olumsuz sonuçlarını önleyici bir etkisinin bulunduğunu, sosyal desteğin doğrudan ve diğer değişkenler üzerinden dolaylı olarak iş arama davranışını belirleyebildiğini belirtmektedirler.

İş arama davranışı birçok faktörden etkilendiği gibi iş arama sırasında da birçok farklı yöntemin kullanıldığı görülmektedir. Van den Berg ve Van der Klaauw (2006, s. 896), iş aramanın informal ve formal olmak üzere ikiye ayrılabilirliğini değerlendirmektedir. Formal iş arama, iş aramanın resmi kanallar kullanılarak gerçekleştirilmesini, informal iş arama ise formal iş arama dışında kalan arkadaşlar, akrabalar gibi ağlar aracılığıyla gerçekleştirilen iş aramayı içermektedir. Holzer (1988, s. 2) arkadaş ve akrabalar gibi sosyal ağlara dayalı iş aramanın daha az maliyetli ve iş bulma ihtimalini artıran bir yöntem olduğunu belirtmektedir.

Sosyal desteğin işsizlik ve iş arama süreci gibi birçok zorlu yaşam olayı karşısındaki etkileri için sosyal destekle ilgili farklı modellerin ileri sürüldüğü görülmektedir. Cohen ve Syme'ye göre (1985, s. 6), sosyal destek ana etki veya doğrudan etki modeli çerçevesinde, olumsuz yaşam olaylarından bağımsız olarak kişisel kaynakları artırarak, çevre üzerinde sağlığı koruyan olumlu davranış biçimlerinin benimsenmesini sağlayarak vb. yollarla iyilik haline katkı sağlayabilmektedir.

Sosyal desteğe ilişkin ileri sürülen bir diğer model olan tamponlama modelinde ise olumsuz bir yaşam olayı gerçekleştiğinde sosyal desteğin aracılık rolü üstelenerek, yaşanan bu olumsuz olayın etkilerinin sosyal destek aracılığıyla azaltıldığı ileri sürülmektedir (Walsh, 2007, s. 173). Sosyal destekle ilgili olarak ileri sürülen bu iki temel modele ilave olarak, Cutrona (1990, s. 4) üçüncü bir model olarak optimal eşleşme modelinden bahsetmektedir. Optimal eşleşme modeli çerçevesinde, yaşanan

olumsuzluklar karşısında destek ihtiyacının türü ve yoğunluğunun farklılaşabildiği, dolayısıyla ihtiyaca uygun destek türünün ve destek yoğunluğunun iyi oluşa katkı sağlayabileceği belirtilmektedir. Bu çerçevede desteğin yeterliliğinden bahsedilerek uygun tür ve yoğunlukta olmayan desteğin katkı sunmaktan uzak kalabileceği ileri sürülmektedir.

Bu anlamda işsizlik ve iş arama süreci insan hayatı açısından zor ve önemli yaşam olaylarıdır. Böyle önemli yaşam olaylarının üstesinden gelebilmek için hem başlı başına bir kaynak olan, hem de başka kaynakların edinilmesini sağlayan sosyal destek gibi bir kaynağa sahip olmak bireylere önemli avantajlar sağlayabilmektedir. Sosyal destek hem işsizlik veya iş arama sürecinde ortaya çıkan olumsuzlukların üstesinden gelebilmeyi hem de iş arama davranışının ortaya çıkışı ve sürdürülmesi açısından önemli bir kaynak olarak işlev görebilmektedir. Sosyal destek bu işlevlerini bireylerin iyilik haline ve iş arama davranışına ya doğrudan ya da başka değişkenlerle ilişkili olarak dolaylı yoldan yerine getirebilmektedir.

1. Araştırmanın Amacı

Bireylerin yaşamış oldukları olumsuz ve zor olaylar karşısında sosyal destek önemli bir kaynak olma özelliğine sahiptir. Sosyal destek bu özelliği sayesinde bireyler için hem rahatlatıcı bir etkide bulunabilmekte hem de belirli davranışları teşvik edici olabilmektedir. Bu anlamda sosyal desteğin iş arama sürecinde olan bireylerin refahlarını koruyucu bir etkiye sahip olması ve iş arama davranışına olumlu katkı sağlaması beklenmektedir.

Sosyal desteğin iyilik hali ve davranış biçimlerini belirleyici etkisi göz önünde bulundurularak, iş arayan bireylerin iyilik hali ve iş arama davranışı ile sosyal destek arasında bir ilişki bulunup, bulunmadığını belirlemek araştırmanın temel amacını oluşturmaktadır. Bu temel amaç çerçevesinde araştırmada aşağıda yer alan sorulara cevap aranmaktadır:

- Sosyal desteğin iş arayanların iyilik hali ile ilişkisi bulunmakta mıdır?
- Sosyal destek dışında iyilik hali ile ilişkili olan başka değişkenler bulunmakta mıdır?
- Sosyal desteğin iş arama davranışı ile herhangi bir ilişkisi var mıdır?
- Sosyal destekle birlikte iş arama davranışı ile ilişkili olan başka değişkenler bulunmakta mıdır?
- İş arama davranışı ve iyilik hali ile ilişkili olan değişkenlerle sosyal destek arasında bir ilişki bulunmakta mıdır?

2. Araştırmanın Yöntemi

Sosyal destek, sosyal ilişkiler çerçevesinde yaşamın hemen her döneminde ve hemen her konuda bireylere katkı sağlayabilen önemli bir kaynaktır. İşsizlik veya eksik istihdam gibi farklı nedenlerle ortaya çıkan iş arama davranışı insan hayatı açısından zorlu ve önemli yaşam olaylarından biridir. Bu anlamda bireyler formel veya informal kaynaklardan yararlanarak iş arama davranışı içerisinde yer almaktadır. İnfornel kaynaklar arasında sosyal ağlarda yer alan bireyler yer alırken, formel kaynaklar

arasında kamu istihdam kurumları gibi kurumsal yapılar tarafından sağlanan profesyonel hizmetler yer almaktadır.

Bu anlamda iş arayanların iş aramak için kullandıkları önemli kaynaklardan birini kamu istihdam kurumları oluşturmaktadır. Araştırma döneminde yayımlanan ve illere ilişkin verilerin bulunduğu 2022 yılına ait İŞKUR istatistik yıllığına göre; İŞKUR'a kayıtlı Türkiye genelinde 3.053.450 kayıtlı işsiz, Ankara ilinde ise 181.360 kayıtlı işsiz bulunmaktadır. Ankara ilinde kayıtlı olan bu kişilere ilişkin olarak istatistik yıllığında il bazında yer verilen sosyo-demografik özelliklere göre, söz konusu kayıtlı kişilerin %43,77'si erkek ve %56,23'ü kadındır; eğitim durumu açısından %0,42'si okuma-yazma bilmeyenler, %1,38'i okur-yazar olanlar, %25,94'ü ilköğretim, %40,12'si ortaöğretim, %13,21'i önlisans, %18,00'i lisans, 0,87'si yüksek lisans ve %0,06'sı doktora eğitim seviyesine sahiptir; yaş gruplarının oransal dağılımı 15-24 yaş arası olanlar için %22,74, 25-29 yaş arası olanlar için %20,70, 30-34 yaş arası olanlar için %15,97, 35-39 yaş arası olanlar için %14,28, 40-44 yaş arası olanlar için %11,53, 45-49 yaş arası olanlar için %7,84, 50-54 yaş arası olanlar için %4,62, 55-59 yaş arası olanlar için %1,60, 60-64 yaş arası olanlar için %0,53, 65+ yaş grubundakiler için %0,19'dur (İŞKUR, 2022).

Bu çerçevede, araştırma kamu istihdam kurumuna başvuran iş arayanlarla nicel araştırma yöntemlerinden biri olan ve kapalı uçlu sorulardan oluşan soru kâğıdı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, örneklem yöntemi olarak olasılıksız örneklem yöntemlerinden biri olan kolayda örneklem yöntemi kullanılarak, araştırma Ankara ilinde 2023 yılı Ocak ve Mart ayları arasında İŞKUR hizmet birimlerine başvuran ve araştırmaya katılmayı kabul eden iş arayanlara soru formlarının dağıtılması suretiyle yüz yüze gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada kullanılan soru kâğıdı araştırmaya katılmak isteyen 610 iş arayana dağıtılmış ancak soru kâğıtları araştırmaya katılanların bazıları tarafından tam olarak doldurulmamış veya doldurulan bazı formların yapılacak olan analizler için uygun olmadığı anlaşılmıştır. Bu nedenle, analizler araştırmaya katılım sağlayan kişilerin tam olarak doldurdıkları ve analize uygun olan 414 soru kâğıdına ilişkin veriler üzerinden gerçekleştirilmiştir.

3. Kullanılan Ölçekler

Araştırmada kullanılan soru kâğıdında "sosyal destek sıklık ve memnuniyet anketi" (García-Martín, Hombrados-Mendieta ve Gómez-Jacinto, 2016), ekonomik güçlük (Polat, 2015), çalışmanın değeri (Vinokur ve Kaplan, 1987), iş bulma beklentisi (Polat, 2015), iş aramaya yönelik tutum (Başbuğ, 2008), iş aramaya yönelik öznel norm (Başbuğ, 2008), iş arama davranış öz yeterliliği (Saks, Zikic ve Koen, 2015) iş arama niyeti (Başbuğ, 2008), Warwick-Edinburgh mental iyi oluş ölçeği kısa formu (Demirtaş ve Baytemir, 2019) ve iş arama davranış ölçeğinden (Başbuğ, 2008) yararlanılmıştır. Araştırmada söz konusu ölçeklerden yararlanabilmek için ölçeği geliştiren veya uyarlayan araştırmacılardan izin talebinde bulunulmuş ve araştırmacıların izinleri doğrultusunda ölçeklerden yararlanılmıştır.

Ayrıca "sosyal destek sıklık ve memnuniyet anketi" sıklık boyutu, "çalışmanın değeri" ve "iş arama öz yeterliliği" davranış boyutu için çeviri yapılmış ve çeviri sürecinde, çeviri, geri çeviri, uzman değerlendirmesi yöntemi kullanılmıştır. Ölçeklerin belirlenmesinde daha önce yapılan çalışmalarda elde edilen güvenilirlik değerlerinin yüksek olmasına dikkat edilmiş ve güvenilirlik değerleri yüksek olan ölçeklerden

yararlanılmaya çalışılmıştır. Ayrıca ölçeklerin madde faktör yükleri bağlamında kabul edilebilir değerlere sahip olması açısından Büyüköztürk (2002) tarafından belirtilen değerler dikkate alınmıştır. Bu çerçevede, 0.60 ve üzerindeki faktör değerleri yüksek ve 0.30 ile 0,59 arasındaki değerler orta büyüklükte açıklama seviyeleri olarak değerlendirilmiştir.

Bu çalışmada, ölçeklerin güvenilirlik seviyelerinin daha önceki çalışmalarda olduğu gibi yüksek olup olmadığını belirlemek üzere güvenilirlik analizleri yapılmıştır. Bu kapsamda benzer veri toplama araçlarını kullanan Vinokur ve Kaplan (1987), Başbuğ (2008) ve Polat (2015) tarafından yapılan çalışmalarda sadece güvenilirlik analizlerine ilişkin değerlere yer verildiğinden, daha önce gerçekleştirilen benzer çalışmalarda olduğu gibi maddeler arası ilişki değerlerine ve bu anlamda iç tutarlılığa odaklanan alfa değerleri üzerinden öncelikli olarak güvenilirlik analizleri gerçekleştirilmiştir. Ayrıca geçerlilik açısından önemli değerler olan Kaiser Meyer Olkin (KMO) Test değerleri, varyans açıklama oranları ve ölçekleri oluşturan maddelerin değişkenleri açıklama seviyelerini belirlemek üzere faktör yükleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Tablo 1: Sosyal Destek ile Öncül Değişkenlere İlişkin İstatistikî Değerler

Ölçek	Maddeler	Faktör yükü	Varyans açıklama oranı (%)	KMO	Alfa	Madde sayısı	Ort.
Sosyal destek	Eş (partner) desteği (duygusal)	0,867	81,907	0,821	0,914	3	3,3
	Eş (partner) desteği (bilgisel)	0,885					
	Eş (partner) desteği (maddi / araçsal)	0,893					
	Toplum desteği (duygusal)	0,829			0,890	3	2,5
	Toplum desteği (bilgisel)	0,887					
	Toplum desteği (maddi / araçsal)	0,865					
	Aile desteği (duygusal)	0,801					
	Aile desteği (bilgisel)	0,827					
	Aile desteği (maddi / araçsal)	0,816					
	Arkadaş desteği (duygusal)	0,800			0,872	3	3,4
	Arkadaş desteği (bilgisel)	0,784					
	Arkadaş desteği (maddi / araçsal)	0,761					
Ekonomik güçlük	Ekonomik güçlük 1	0,795	74,680	0,682	0,830	3	3,8
	Ekonomik güçlük 2	0,905					
	Ekonomik güçlük 3	0,888					
Çalışmanın değeri	Çalışmaya verilen değer 1	0,766	63,656	0,656	0,698	3	4,3
	Çalışmaya verilen değer 2	0,845					
	Çalışmaya verilen değer 3	0,781					
İş bulma beklentisi	İş bulma beklentisi 1	0,673	67,588	0,603	0,756	3	3,4
	İş bulma beklentisi 2	0,871					
	İş bulma beklentisi 3	0,904					

Araştırmada yararlanılan ölçeklerin güvenilirlik analizlerinden elde edilen verilere göre 12 maddeden oluşan “Sosyal Destek Sıklık ve Memnuniyet Anketi”nin Cronbach’s Alpha değeri “0,901”; ölçeğin 3’er maddelik olan sosyal destek kaynaklarından alınan desteğe ilişkin alt boyutlar açısından Cronbach’s Alpha değerlerinin eş desteği için “0,914”, aile desteği için “0,869”, arkadaş desteği için “0,872”, toplum desteği için “0,890” olduğu ve madde faktör yüklerinin “0,761” ile “0,893” arasında değiştiği belirlenmiştir.

Diğer taraftan, García-Martín, Hombrados-Mendieta ve Gómez-Jacinto’nun (2016) duygusal destek, maddi / araçsal destek ve bilgisayar destekli sosyal destek sıklık ve memnuniyet anketinin alt boyutları arasında kabul etmektedirler. Bu kapsamda, ölçeğin 4’er maddelik olan sosyal destek türleri alt boyutları açısından Cronbach’s Alpha değerlerinin duygusal destek boyutu için “0,754”, maddi/araçsal destek boyutu için “0,718”, bilgisayar destek boyutu için “0,746” olduğu belirlenmiştir. Ortalama destek değerlerinin ise duygusal destek boyutu için “3,31”, maddi/araçsal destek boyutu için “3,20”, bilgisayar destek boyutu için “3,35”, sosyal desteğin tümü için “3,28” dir.

Çalışmada kullanılan değişkenlere ilişkin Kaiser Meyer Olkin (KMO) Test, değerlerinin sosyal destek için “0,821”, ekonomik güçlük için “0,682”, çalışmaya verilen değer için “0,656”, iş bulma beklentisi için “0,603” olduğu; varyans açıklama oranlarının sosyal destek için “81,907”, ekonomik güçlük için “74,680”, çalışmaya verilen değer için “63,656”, iş bulma beklentisi için “67,588” olduğu; faktör yüklerinin sosyal destek için “0,761 - 0,893” arasında, ekonomik güçlük için “0,795 - 0,905” arasında, çalışmaya verilen değer için “0,766 - 0,845” arasında, iş bulma beklentisi için “0,673 - 0,904” arasında değerlere sahip olduğu belirlenmiştir.

Ayrıca katılımcıların vermiş oldukları cevaplar ve Tablo 1’de yer alan bilgiler çerçevesinde sosyal destek, ekonomik güçlük, çalışmanın değeri, iş bulma beklentisi ortalama puanlarının 2,5 ile 4,3 arasında değiştiği görülmektedir.

Tablo 2: İş Aramaya Yönelik Tutum, Davranış Öz Yeterliliği, Öznel Norm ve Niyet Değişkenlerine İlişkin İstatistikî Değerler

Ölçek	Maddeler	Faktör yükü	Varyans açıklama oranı (%)	KMO	Alfa	Madde sayısı	Ortalama
İş aramaya yönelik tutum	Tutum 1	0,755	69,146	0,796	0,849	4	4,48
	Tutum 2	0,852					
	Tutum 3	0,831					
	Tutum 4	0,883					
İş arama davranış öz yeterliliği	Öz yeterlilik 1	0,766	61,686	0,872	0,876	10	3,92
	Öz yeterlilik 2	0,706					
	Öz yeterlilik 3	0,747					
	Öz yeterlilik 5	0,587					
	Öz yeterlilik 4	0,529					
	Öz yeterlilik 6	0,678					
	Öz yeterlilik 7	0,494					
	Öz yeterlilik 8	0,838					
	Öz yeterlilik 9	0,889					
	Öz yeterlilik 10	0,877					
İş aramaya yönelik öznel norm	Öznel norm 1	0,961	92,294	0,500	0,916	2	3,92
	Öznel norm 2	0,961					
İş arama niyeti	Niyet 1	0,958	91,845	0,500	0,911	2	3,97
	Niyet 2	0,958					

Planlı davranış teorisi çerçevesinde, iş aramaya yönelik davranışa ilişkin ana bileşenler olarak kabul edilen iş aramaya yönelik tutum, iş arama davranış öz yeterliliği, iş aramaya yönelik öznel norm ve iş arama niyetine ilişkin her bir maddenin değişkenleri açıklamaya yönelik faktör yüklerinin “0,494” ile “0,961” arasında değiştiği tespit edilmiştir. Ayrıca söz konusu ölçeklere ilişkin Cronbach’s Alpha değerleri “0,849” ile “0,916” arasında değişmektedir. Dolayısıyla iş aramaya yönelik tutum, iş arama davranış öz yeterliliği, iş aramaya yönelik öznel norm ve iş arama niyeti için faktör yüklerinin öz yeterlilikle ilgili 4, 5 ve 7. maddelere ilişkin orta düzeyde açıklama seviyesine sahip faktör değerlerine sahip oldukları, diğer madde faktör yüklerinin değişkenleri yüksek düzeyde açıklama seviyesine sahip oldukları görülmektedir. Güvenilirlik açısından ise ölçeklerin oldukça yüksek güvenilirlik seviyesine sahip oldukları belirlenmiştir.

KMO değerlerinin iş aramaya yönelik tutum için “0,796”, iş arama davranış öz yeterliliği için “0,872”, iş aramaya yönelik öznel norm için “0,500”, iş arama niyeti için “0,500” olduğu; varyans açıklama oranlarının iş aramaya yönelik tutum için “69,146”, iş arama davranış öz yeterliliği için “61,686”, iş aramaya yönelik öznel norm için “92,294”, iş arama niyeti için “91,845” olduğu; faktör yüklerinin iş aramaya yönelik tutum için “0,755 - 0,883” arasında, iş arama davranış öz yeterliliği için “0,494 - 0,889” arasında, iş aramaya yönelik öznel norm için “0,961”, iş arama niyeti için “0,958” olduğu belirlenmiştir.

Ayrıca Tablo 2’de yer alan bilgilere göre, iş aramaya yönelik tutum, iş arama davranış öz yeterliliği, iş aramaya yönelik öznel norm, iş arama niyeti ortalama puanları 3,92 ile 4,48 arasında değişmektedir.

Tablo 3: İş Arama Davranışı ve İyilik Hali Değişkenlerine İlişkin İstatistikî Değerler

Ölçek	Maddeler	Faktör yükü	Varyans açıklama oranı (%)	KMO	Alfa	Madde sayısı	Ortalama
İş arama davranışı	İş arama davranışı 1	0,840	62,403	0,911	0,917	12	3,2
	İş arama davranışı 2	0,835					
	İş arama davranışı 3	0,638					
	İş arama davranışı 4	0,608					
	İş arama davranışı 5	0,660					
	İş arama davranışı 6	0,612					
	İş arama davranışı 7	0,774					
	İş arama davranışı 8	0,651					
	İş arama davranışı 9	0,714					
	İş arama davranışı 10	0,790					
	İş arama davranışı 11	0,812					
	İş arama davranışı 12	0,629					
Warwick-Edinburgh Mental İyi Oluş Ölçeği Kısa Formu	Mental iyi oluş 1	0,724	60,817	0,908	0,890	7	3,7
	Mental iyi oluş 2	0,809					
	Mental iyi oluş 3	0,804					
	Mental iyi oluş 4	0,838					
	Mental iyi oluş 5	0,828					
	Mental iyi oluş 6	0,749					
	Mental iyi oluş 7	0,695					

İş arama davranışı ve iyilik haline ilişkin faktör yükleri ve alfa değerlerine Tablo 3’de yer verilmektedir. Söz konusu değerler çerçevesinde KMO değerlerinin iş arama davranışı için “0,911” olduğu, Warwick-Edinburgh Mental İyi Oluş Ölçeği Kısa Formu için “0,908” olduğu; varyans açıklama oranlarının iş arama davranışı için “62,403” olduğu, Warwick-Edinburgh Mental İyi Oluş Ölçeği Kısa Formu için “60,817” olduğu; faktör yüklerinin iş arama davranışı için “0,608 - 0,840” arasında, Warwick-Edinburgh Mental İyi Oluş Ölçeği Kısa Formu için “0,695 - 0,838” arasında olduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla madde faktör yüklerinin her iki değişken için “0,608” ile “0,840” arasında değiştiği görülmektedir. Cronbach’s Alpha değerlerinin iyilik hali için “0,890” ve iş arama davranışı için “0,917” olduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla maddelerin değişkeni açıklama seviyelerinin ve ölçeklerin güvenilirlik değerlerinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların iş arama davranışı ve iyilik haline ilişkin ortalama puanları ise katılımcıların vermiş oldukları cevaplar ve Tablo 3’de yer alan bilgiler çerçevesinde sırasıyla 3,2 ve 3,7’dir.

Araştırmada kullanılan tüm değişkenler bir arada değerlendirildiğinde orta seviyeli faktör yüklerine sahip olan bazı maddeler dışında, genel olarak maddelerin değişkenleri açıklama oranlarının yüksek olduğu görülmektedir. Diğer taraftan tüm değişkenler güvenilirlik açısından değerlendirildiğinde ise ölçeklerin alfa değerlerinin oldukça veya yüksek güvenilirlik seviyelerine sahip oldukları anlaşılmaktadır. Bu çerçevede daha önce García-Martín vd. (2016), Polat (2015), Vinokur ve Kaplan (1987), (Başbuğ, 2008), Saks vd. (2015), Demirtaş ve Baytemir (2019) tarafından kullanılmış olan ve bu çalışmada da kullanılan ölçeklerin açıklayıcı faktör analizi çerçevesinde Kaiser Meyer Olkin (KMO) Test, varyans açıklama oranı, faktör yükleri ve Cronbach’s Alpha değerleri bağlamında geçerlik ve güvenilirlik açısından genel olarak uygun değerlere sahip oldukları belirlenmiştir.

4. Değişkenler Arası İlişkilerin İncelenmesinde Uygulanan Testler

Araştırmanın temel amacı değişkenler arası ilişkilerin belirlenmesi olduğundan ölçeklerden elde edilen puanlar, ölçeğe ilişkin ortalama puanlara dönüştürülmüştür. Bu çerçevede, araştırma verilerinin değerlendirilebilmesi ve değişkenler arasındaki ilişkilerin belirlenmesi amacıyla istatistiksel analiz programlarından yararlanılmış ve bu programlar aracılığıyla değişkenler arasında pozitif ve negatif doğrusal ilişkileri belirlemek üzere "Pearson Correlation" testi uygulanmıştır.

Bu kapsamda, bir değişkende meydana gelen artışın diğer değişkende artışa veya azalışa neden olması halinde ilişkinin doğrusal olduğu kabul edilmektedir. Doğrusal olan bu ilişkinin belirlenebilmesi için ise "Pearson korelasyon" testi kullanılmaktadır. Pearson Correlation testinin kullanılabilmesi için ise değişkenlerin sürekli değişken olması gerekmektedir. Yapılan testler sonucunda anlamlılık değerlerinin $p = 0$ olması halinde doğrusal ilişkinin olmadığı $p > 0$ olması halinde ise doğrusal ilişkinin varlığı kabul edilmektedir (Terzi, 2019, s. 853-857). Bu anlamda, ölçek puanlarının ortalama değerleri üzerinden analizlerin gerçekleştirilmesi nedeniyle Pearson Correlation testi kullanılmıştır. Uygulanan testlerden elde edilen sonuçlara göre değişkenler arasındaki ilişkiler değerlendirilmiştir.

5. Bulgular

5.1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri

Araştırmaya katılan iş arayanlar katılımcıların %34,8'i 18 - 24 yaş, %22,2'si 25 - 29 yaş, %13,5'i 30 - 34 yaş, %13,0'ü 35 - 39 yaş, %8,7'si 40 - 44 yaş, %5,1'i 45 - 49; %2,7'si ise 50 yaş ve üzeri yaş aralığındadır. Dolayısıyla katılımcıların yarıya yakın bir kısmı genç katılımcılardan oluşmaktadır.

Katılımcıların %53,6'sı kadın %46,4'ü erkeklerden; %37,7'si evli, %56,5'i bekar ve %5,8'i boşanmış veya eşi vefat etmiş kişilerden oluşmaktadır. Katılımcıların eğitim durumlarına göre dağılımları %11,8 ilköğretim, %54,3 ortaöğretim (lise ve dengi), %9,9 ön lisans, %20,0 lisans ve %3,9 yüksek lisans ve üzeri olanlardan oluşmaktadır. Hanenin ekonomik durumunu katılımcıların %4,3'ü çok kötü, %24,9'u kötü, %56,8'i orta, %14,0'ü iyi veya çok iyi olarak değerlendirmektedir. İş arayanların %11,4'ü çalıştığını, %88,6'sı ise çalışmadığını belirtmektedir.

İŞKUR tarafından yayımlanmış olan 2022 yıllık istatistik yıllığında kayıtlı kişilerin çoğunluğunu kadınlar, gençler ve ortaöğretim seviyesinde eğitimi olanlar oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan kişilerin cinsiyet, yaş ve eğitim grupları açısından oransal dağılımlarının İŞKUR istatistik yıllığında yer alan veriler ile aynı oranda olmasa da benzer özelliklere sahip oldukları ifade edilebilmektedir. Ancak İŞKUR istatistik yıllığında Ankara özelinde cinsiyet, yaş ve eğitim durumu dışındaki diğer sosyo-demografik özelliklere yer verilmemiş olması ve sosyo-demografik özelliklere ilişkin soruların araştırmacı tarafından belirlenmiş olması nedenleriyle sosyo-demografik özellikler İŞKUR verileriyle tam olarak karşılaştırılamamıştır.

Söz konusu sosyo-demografik bilgilere göre araştırmaya katılan katılımcıların büyük ölçüde genç, cinsiyet anlamında hemen hemen eşit dağılım gösteren, çoğunlukla

bekârlardan oluşan, ağırlıklı olarak ortaöğretim ve altında, orta gelir seviyesinde, genellikle işsiz olan iş arayanlardan oluştuğu görülmektedir.

5.2. Sosyal Destek ve İyilik Hali Arasındaki İlişki

İş arama süreci bireyler açısından zor ve yıpratıcı bir süreçtir. Bu süreçte bireylerin iyilik halinde bozulmaların ortaya çıkması muhtemel bir durum olarak değerlendirilmektedir. Ancak sosyal desteğin bu süreçte bireylerin iyilik haline katkı sağlayıp sağlamadığını belirlemek üzere sosyal destek türleri ve sosyal destek kaynakları ile iyilik hali arasındaki ilişki incelenmiştir. Sosyal destek bir bütün olarak ele alındığında, sosyal desteğin iş arayanların iyilik hali ile ilişkisinin pozitif, anlamlı ve orta seviyeli bir ilişki olduğu ($r = 0,374$; $p = 0,000$) belirlenmiştir.

Sosyal desteğin alt boyutlarından sosyal destek kaynakları bağlamında yapılan ilişki analizleri sonucunda eş desteği ($r = 0,248$; $p = 0,000$), aile desteği ($r = 0,296$; $p = 0,000$), arkadaş desteği ($r = 0,316$; $p = 0,000$) ve toplum desteği ($r = 0,296$; $p = 0,000$) ile iyilik hali arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunduğu belirlenmiştir. Bu anlamda iş arayanların aldıkları sosyal desteğin yoğunluğuna bağlı olarak iyilik halinin olumlu yönde etkilenebildiği ifade edilebilmektedir.

Sosyal desteğin alt boyutlarından olan destek türleri ile iyilik hali arasındaki ilişki açısından duygusal destek ($r = 0,397$; $p = 0,000$), maddi destek ($r = 0,322$; $p = 0,000$), bilgisel destek ($r = 0,317$; $p = 0,000$) ile iyilik hali arasında pozitif, anlamlı ve orta seviyeli bir ilişki bulunmuştur.

Eş desteği, aile desteği, arkadaş desteği ve toplum desteği olmak üzere 4 farklı kaynaktan alınan desteğin sıklığı ve sosyal desteğin üç farklı türü olan duygusal destek, maddi / araçsal destek ve bilgisel destek, bunlara ilave olarak sosyal desteğin tümü ile iyilik hali arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Dolayısıyla, sosyal destek tüm boyutlarıyla iş arayanların iyilik halini olumlu yönde etkileyebilmektedir.

5.3. Sosyal Destekle Birlikte İyilik Hali ile İlişkili Olan Diğer Değişkenler

Kaynakların Korunması Teorisi bağlamında kaynak kazanım ya da kayıpları bireylerin iyilik hali üzerinde etkili olmaktadır. Ayrıca teori kaynaklar arasındaki ilişkilerin ve iç içeliğin varlığını kaynak kervanları olarak adlandırılan bir kavramla ifade etmektedir. Bu yaklaşıma göre kaynak kazanım ya da kayıpları başka kazanım ya da kayıpları beraberinde getirebilmektedir (Holmgren vd., 2017, s. 444 - 445). Bu bağlamda iş arama sürecinde sosyal destekle birlikte birçok kaynağın birbiriyle ilişkili bir biçimde bireylerin iyilik hali açısından işlevsel olabildiğini görmek mümkündür.

Araştırma çerçevesinde, iş arama sürecindeki bireyler açısından iyilik halinin sağlanması bağlamında sosyal destekle birlikte başka değişkenlerinde bireylerin iyilik hali ile ilişkili olabildiği görülmektedir. Ekonomik güçlük ($r = -0,097$; $p = 0,024$), çalışmaya verilen değer ($r = 0,125$; $p = 0,005$), iş bulma beklentisi ($r = 0,470$; $p = 0,000$), iş aramaya yönelik tutum ($r = 0,157$; $p = 0,001$), iş arama davranış öz yeterliliği ($r = 0,505$; $p = 0,000$), iş arama davranışı ($r = 0,123$; $p = 0,006$) ile mental iyi oluş/iyilik hali arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler bulunmaktadır. Araştırma kapsamında ele alınan iş aramaya yönelik öznel norm ($r = 0,008$; $p = 0,435$) ve iş arama niyeti ($r = 0,069$; $p = 0,079$) ile iyilik hali arasında ise anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Ekonomik güçlük ile iyilik hali arasındaki ilişki değerlerinin negatif olması nedeniyle bu değişkenler arasındaki ilişkinin negatif doğrusal yönlü bir ilişki olduğu ve ekonomik güçlükte meydana gelen veya gelebilecek artışların iyilik halini veya başka bir ifadeyle iyi oluşu olumsuz yönde etkileyebildiği belirlenmiştir. Söz konusu değişkenlerden ekonomik güçlük dışındaki tüm değişkenlerin iş arayanların iyilik hali ile olumlu bir ilişki içinde bulunduğu, ekonomik güçlük dışındaki bu değişkenlerde meydana gelen veya gelebilecek olan artışların iyilik halinde de olumlu yönde bir değişime neden olabildiği anlaşılmaktadır.

Bu anlamda öznel iyi oluş (hedonik iyi oluş) ve toplumsal hayata katılım açısından işlevsel olabilme (eudaimanik iyi oluş) olarak tanımlanan mental iyi oluş veya psikolojik iyi oluş (Keldal, 2015, s. 104; Weinberg ve Doyle, 2017, s. 22; Feeney ve Collins, 2015, s. 3) ile çalışmaya verilen değer, iş bulma beklentisi, iş aramaya yönelik tutum, iş arama davranış öz yeterliliği ve iş arama davranışı arasında olumlu bir etkileşimin bulunduğu ifade edilebilmektedir.

5.4. Sosyal Destek ve İş Arama Davranışı Arasındaki İlişki

Sosyal destek iş arayanların karşılaştıkları zorluklar açısından iyilik halini önemli ölçüde koruyan bir kaynak olmasının yanında iş arama davranışı açısından da bir kaynak işlevi görme potansiyeli taşımaktadır. Yapılan test sonuçlarına göre sosyal desteğin bir bütün olarak ($r = 0,112$; $p = 0,011$) genel anlamda iş arama davranışıyla olumlu ve anlamlı bir ilişkisi bulunmaktadır. Farklı kaynaklardan alınan sosyal desteğin sıklığının iş arayanların iş arama davranışı ile ilişkisi bulunup bulunmadığını belirlemek üzere gerçekleştirilen testlerde ise eş desteğinin ($r = 0,81$; $p = 0,049$), arkadaş desteğinin ($r = 0,088$; $p = 0,037$) ve toplum desteğinin ($r = 0,106$; $p = 0,016$) iş arama davranışı ile pozitif ve anlamlı bir ilişkisi bulunduğu belirlenmiştir. Aile desteği ($r = 0,068$; $p = 0,085$) ile iş arama davranışı arasında ise olumlu bir ilişki bulunduğu ancak söz konusu ilişkinin $p < 0,05$ anlamlılık seviyesinde anlamlı olmadığı anlaşılmıştır. Ancak anlamlılık seviyesi $p < 0,10$ olarak kabul edildiğinde aile desteğinin de zayıfta olsa iş arama davranışıyla anlamlı bir ilişkisinin bulunabildiği görülmektedir.

İlişki testleri sonucunda duygusal destek ($r = 0,082$; $p = 0,048$), maddi destek ($r = 0,113$; $p = 0,010$) ve bilgisel destek ($r = 0,115$; $p = 0,009$) olmak üzere tüm destek türlerinin iş arama davranışı ile pozitif ve anlamlı bir ilişkisi bulunmuştur. Bu anlamda, sosyal desteğin bir bütün olarak ve alt boyutlarıyla iş arama davranışını olumlu yönde etkileyebildiği ifade edilebilmektedir.

5.5. Sosyal Destekle Birlikte İş Arama Davranışıyla İlişkili Olan Diğer Değişkenler

Planlı davranış teorisinde temel olarak tutum, öznel norm ve öz yeterliliğin niyeti ve niyetin ise iş arama davranışını belirlediği varsayılmaktadır. Ayrıca bu yaklaşımda tutum, öznel norm ve öz yeterliliği etkileyen öncül değişkenlerin bulunduğu ileri sürülmektedir. Teori, söz konusu değişkenlerden sadece öz yeterliliğin hem niyet üzerinden dolaylı olarak hem de doğrudan davranışı etkileyebildiğini ileri sürmektedir. Dolayısıyla iş arama davranışı açısından iş aramaya yönelik tutum, iş aramaya yönelik öznel norm ve iş arama öz yeterliliğinin niyeti, niyetin de iş arama davranışını belirlemesi, iş arama öz yeterliliğinin ise hem iş arama niyeti üzerinden hem de

doğrudan iş arama davranışını etkilemesi beklenmektedir. Bunun yanı sıra öncül değişkenler olarak kabul edilebilecek olan ekonomik güçlük, çalışmaya verilen değer, iş bulma beklentisi ve sosyal destek gibi değişkenlerin iş arama sürecini etkilemesi beklenmektedir.

Bu çerçevede, araştırma kapsamında sosyal desteğin bir bütün olarak ve alt boyutları anlamında iş arama davranışı ile pozitif ve anlamlı bir ilişkisinin bulunduğu yukarıda ifade edilmiştir. Buna ilave olarak ekonomik güçlük ($r = 0,196$; $p = 0,000$), çalışmaya verilen değer ($r = 0,247$; $p = 0,000$), iş bulma beklentisi ($r = -0,155$; $p = 0,001$), iş aramaya yönelik tutum ($r = 0,269$; $p = 0,000$), iş arama davranış öz yeterliliği ($r = 0,280$; $p = 0,000$), iş aramaya yönelik öznel norm ($r = 0,368$; $p = 0,000$), iş arama niyeti ($r = 0,371$; $p = 0,000$), mental iyi oluş / iyilik hali ($r = 0,123$; $p = 0,006$) ile iş arama davranışı arasında anlamlı ilişkilerin bulunduğu belirlenmiştir.

Söz konusu verilere göre, iş bulma beklentisi ile iş arama davranışı arasındaki ilişki değerlerinin negatif olması nedeniyle, iş bulma beklentisinin iş arama davranışıyla negatif doğrusal bir ilişki içerisinde olduğu, diğer tüm değişkenlerin iş arama davranışıyla pozitif bir ilişkiye sahip olduğu görülmektedir. Bu çerçevede, araştırma kapsamında ele alınan iş bulma beklentisi dışındaki tüm değişkenlerin ilişki düzeyleri farklılaşmakla birlikte iş arama davranışıyla olumlu bir ilişki içerisinde buldukları anlaşılmaktadır. Dolayısıyla ekonomik güçlük, çalışmaya verilen değer, iş aramaya yönelik tutum, iş arama davranış öz yeterliliği, iş aramaya yönelik öznel norm, iş arama niyeti, mental iyi oluş/iyilik halinde meydana gelecek artışların iş arama davranışını da artırması beklenebilmektedir. Söz konusu veriler çerçevesinde iş bulma beklentisinde meydana gelen artışların ise iş arama davranışını olumsuz yönde etkilemesi beklenebilir.

5.6. İş Arama Davranışı ve İyilik Hali ile İlişkili Olan Değişkenlerle Sosyal Destek Arasındaki İlişkiler

Planlı davranış teorisi iş arama davranışıyla ilişkili olabilecek birçok değişken bulunduğunu belirtirken kaynakların korunması teorisi de iyilik hali açısından birçok kaynağın iyilik hali üzerinde etkili olabildiğini belirtmektedir. Ancak bu teorik yaklaşımlar söz konusu değişkenlerin kendi aralarında da ilişkilerin bulunabileceğini belirtmektedirler. Bu bağlamda, sosyal destek hem iş arama davranışı hem de iyilik halinin sağlanması açısından kendisi önemli bir kaynak olarak görülebileceği gibi başka değişkenlerle ilişkili olarak da süreci etkileyebilme potansiyeli taşımaktadır.

5.6.1. Sosyal desteğin ekonomik güçlük, çalışmaya verilen değer ve iş bulma beklentisi ile ilişkisi

Sosyal desteğin ekonomik güçlük, çalışmaya verilen değer ve iş bulma beklentisi ile ilişkisini belirlemek üzere gerçekleştirilen analizler sonucunda; ekonomik güçlük ile sosyal desteğin tamamı ($r = -0,155$; $p = 0,001$), eş desteği ($r = -0,038$; $p = 0,221$), aile desteği ($r = -0,163$; $p = 0,000$), arkadaş desteği ($r = -0,165$; $p = 0,000$), toplum desteği ($r = -0,131$; $p = 0,004$), duygusal destek ($r = -0,136$; $p = 0,003$), maddi / araçsal destek ($r = -0,170$; $p = 0,000$), bilgisel destek ($r = -0,125$; $p = 0,005$) arasında negatif doğrusal bir ilişki bulunduğu ve bu ilişkilerden eş desteği dışında tüm ilişkilerin istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir. Bu çerçevede iyilik hali ile ilişkisi bulunan ekonomik güçlüğün eş desteği

dışarıda bırakıldığında bir bütün halinde sosyal destek ile ve sosyal desteğin tüm alt boyutları ile anlamlı bir ilişkisi bulunmaktadır.

Çalışmaya verilen değer ile sosyal desteğin tamamı ($r = 0,089$; $p = 0,035$) eş desteği ($r = 0,038$; $p = 0,220$); aile desteği ($r = 0,104$; $p = 0,017$), arkadaş desteği ($r = 0,070$; $p = 0,078$), toplum desteği ($r = 0,069$; $p = 0,079$), duygusal destek ($r = 0,071$; $p = 0,075$), maddi / araçsal destek ($r = 0,099$; $p = 0,022$), bilgisayar destek ($r = 0,077$; $p = 0,060$) arasındaki ilişkiler pozitif yönlüdür. Ancak anlamlılık seviyesi $p < 0,05$ olarak kabul edildiğinde söz konusu ilişkilerden sadece sosyal desteğin toplamı ile sosyal desteğin alt boyutlarından aile desteği ve maddi/araçsal desteğin çalışmaya verilen değer ile ilişkisinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Anlamlılık seviyesinin $p < 0,10$ olarak kabul edilmesi halinde ise eş desteği dışındaki tüm destek türlerinin ve destek kaynaklarından alınan sosyal desteğin çalışmaya verilen değerle anlamlı bir ilişki içerisinde olduğu ifade edilebilmektedir.

İş bulma beklentisi ile sosyal desteğin tamamı ($r = 0,224$; $p = 0,000$), eş desteği ($r = 0,221$; $p = 0,000$), aile desteği ($r = 0,163$; $p = 0,000$), arkadaş desteği ($r = 0,163$; $p = 0,000$), toplum desteği ($r = 0,133$; $p = 0,003$), duygusal destek ($r = 0,257$; $p = 0,000$), maddi / araçsal destek ($r = 0,198$; $p = 0,000$), bilgisayar destek ($r = 0,165$; $p = 0,000$) arasında pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Dolayısıyla sosyal desteğin genel olarak ve tüm alt boyutları ile iş bulma beklentisi ile olumlu ve anlamlı bir ilişki içerisinde olduğu görülmektedir.

5.6.2. Sosyal destek ve iş arama öz yeterliliği arasındaki ilişki

Planlı davranış teorisi bağlamında iş arama davranışını hem niyet üzerinden hem de doğrudan belirleyen algılanan davranışsal kontrol, iş arama öz yeterliliği ile eşdeğer bir kavram olarak kullanılmaktadır. İş arama davranış öz yeterliliği iş aramaya yönelik davranışları gerçekleştirme konusunda bireylerin kendilerine duydukları güveni ifade etmektedir. Bu bağlamda, iş arama davranışını doğrudan ve dolaylı olarak belirleme özelliğine sahip olması nedeniyle, sosyal desteğin bir bütün olarak ve alt boyutlarıyla iş arama davranış öz yeterliliği ile arasındaki ilişkiler incelenmiştir.

Sosyal desteğin bir bütün olarak iş arama davranış öz yeterliliği ile ilişkisi pozitif ve istatistiksel olarak anlamlıdır ($r = 0,405$; $p = 0,000$). İş arama davranış öz yeterliliği ve sosyal destek kaynakları açısından elde edilen test sonuçlarına göre, eş desteği ($r = 0,270$; $p = 0,000$), aile desteği ($r = 0,329$, $p = 0,000$), arkadaş desteği ($r = 0,370$, $p = 0,000$), toplum desteği ($r = 0,289$, $p = 0,000$) ile iş arama davranış öz yeterliliği arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki bulunduğu belirlenmiştir. İş arama öz yeterliliği ile eş desteği ve toplum desteği arasındaki ilişki düşük seviyeli bir ilişki, aile desteği ve arkadaş desteği ile iş arama davranış öz yeterliliği arasındaki ilişki ise orta seviyeli bir ilişkidir.

Sosyal destek türleri olan duygusal destek, maddi / araçsal destek ve bilgisayar destek ile iş arama davranış öz yeterliliği arasındaki ilişkiler çerçevesinde elde edilen sonuçlara göre, duygusal destek ($r = 0,388$, $p = 0,000$), maddi / araçsal destek ($r = 0,381$, $p = 0,000$) ve bilgisayar desteğin ($r = 0,354$, $p = 0,000$) iş arama davranış öz yeterliliği ile pozitif, anlamlı ve orta düzeyde bir ilişkisi bulunmaktadır.

Elde edilen test sonuçları çerçevesinde alınan sosyal desteğin sıklığının bir bütün olarak kaynak ve türleriyle iş arama davranış öz yeterliliğini olumlu yönde etkileyebildiği

görülmektedir. Dolayısıyla sosyal destekte meydana gelen artışların iş arama davranış öz yeterliğini olumlu bir şekilde etkilemesi beklenmektedir.

5.6.3. Sosyal destek ve iş aramaya yönelik tutum arasındaki ilişki

Planlı davranış teorisi bağlamında iş arama sürecinde etkili olan değişkenlerden biri iş aramaya yönelik tutumdur. İş arama yönelik tutum ve sosyal destek arasındaki ilişkiler açısından yapılan analiz sonuçlarına göre, sosyal desteğin genel olarak iş aramaya yönelik tutumla pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkisinin ($r = 0,120$; $p = 0,007$) bulunduğu tespit edilmiştir.

Sosyal desteğin alt boyutlarından olan destek kaynakları bağlamında eş desteği ($r = 0,105$; $p = 0,016$), aile desteği ($r = 0,098$; $p = 0,023$), arkadaş desteği ($r=0,081$; $p=0,049$), toplum desteğinin ($r = 0,083$; $p = 0,047$) iş aramaya yönelik tutumla arasında olumlu ve anlamlı bir ilişki belirlenmiştir.

Sosyal desteğin türleri açısından duygusal destek ($r = 0,100$; $p = 0,0219$), maddi / araçsal destek ($r = 0,108$; $p = 0,014$) ve bilgisel desteğin ($r = 0,125$; $p = 0,006$) iş aramaya yönelik tutumla olumlu ve anlamlı bir ilişkisi bulunmaktadır. Söz konusu veriler iş aramaya yönelik tutumla sosyal desteğin geneli ve alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki bulunduğunu, dolayısıyla sosyal destekte meydana gelebilecek artışların iş aramaya yönelik tutumu olumlu yönde etkileyebileceğini göstermektedir.

5.6.4. Sosyal destek ile iş aramaya yönelik öznel norm arasındaki ilişki

Sosyal destek ile iş aramaya yönelik öznel norm arasındaki ilişkiler açısından sosyal desteğin genel olarak öznel norm ile anlamlı bir ilişkisi bulunamamıştır ($r = -0,051$; $p = 0,149$). Sosyal destek sağlayan kaynaklar açısından eş desteği ($r = 0,038$; $p = 0,223$), aile desteği ($r = -0,048$; $p = 0,167$), arkadaş desteği ($r = -0,109$; $p = 0,013$), toplum desteği ($r = -0,054$; $p = 0,135$) ile iş aramaya yönelik öznel norm arasındaki ilişkiler bağlamında sadece arkadaş desteğinin anlamlı olduğu ve bu ilişkinin negatif doğrusal bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Destek türleri bağlamında duygusal destek ($r = -0,058$; $p = 0,119$), maddi / araçsal destek ($r = -0,039$; $p = 0,216$) ve bilgisel desteğin ($r = -0,045$; $p = 0,180$) iş aramaya yönelik öznel normla anlamlı bir ilişkisi bulunamamıştır.

Bu veriler çerçevesinde, iş aramaya yönelik sosyal baskı olarak da ifade edilebilen iş aramaya yönelik öznel normun arkadaşlardan sağlanan sosyal desteğin sıklığıyla ilişkili olduğu ancak bu ilişkininde ters yönlü bir ilişki olduğu anlaşılmaktadır. Bir başka ifade ile arkadaşlardan alınan sosyal desteğin sıklığında meydana gelen artışların iş aramaya yönelik baskıyı azaltıcı bir etkisinin olduğu şeklinde bir değerlendirme yapmak mümkün gözükmemektedir. Ancak arkadaşlardan sağlanan destek dışında sosyal desteğin iş aramaya yönelik öznel normla anlamlı bir ilişkisi bulunmadığı görülmektedir. Bu bağlamda arkadaşlarla kurulan yakın ilişkilere dayalı bir desteğin iş arama baskısını azaltıcı bir fonksiyon üstlenebildiği düşünülebilmektedir.

5.6.5. Sosyal destek ile iş aramaya yönelik niyet arasındaki ilişki

Planlı davranış teorisi açısından iş arama davranışını belirleyen en önemli bileşen iş arama niyetidir. İş arama niyeti ile sosyal destek arasında bir ilişki bulunup bulunmadığını belirlemek üzere gerçekleştirilen testlerde sosyal desteğin geneli ($r = -0,006$; $p = 0,449$) ile iş arama niyeti arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Sosyal

desteğin alt boyutları açısından da benzer bir durumun bulunduğu, eş desteği ($r = 0,046$; $p = 0,176$), aile desteği ($r = -0,011$; $p = 0,409$), arkadaş desteği ($r = -0,031$; $p = 0,266$), toplum desteği ($r = -0,031$; $p = 0,262$), duygusal destek ($r = 0,006$; $p = 0,448$), maddi / araçsal destek ($r = -0,014$; $p = 0,389$), bilgisel destek ($r = -0,010$; $p = 0,420$) ile iş arama niyeti arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.

SONUÇ

Günümüz toplumları açısından refahın sadece ekonomik bir konu olmadığı, toplumsal ilişkiler, psikolojik durum gibi refahı belirleyen birçok değişkenin bulunduğu ve en genel anlamıyla her anlamda iyi oluşun refah için gerekli olduğu, genel kabul gören bir durum haline gelmiştir. Ancak refahın temini sadece kamu otoritesi tarafından yerine getirilmesi gereken bir görev olmanın ötesinde bir durumu ifade etmektedir. Toplumsal yaşam içerisinde refahın üretimini sağlayan, aynı zamanda refahın göstergeleri olarak kabul edilen yapıların varlığını görmek mümkündür. Mevcut çalışmalar açısından OECD gibi bazı kurumlar bu anlamda refah düzeylerini belirlerken ekonomik göstergelerin yanında psiko-sosyal göstergeleri de refahın belirleyici unsurları olarak dikkate almaktadır. Bu doğrultuda uluslararası çalışmalarda toplumsal ilişkilerin üretmiş olduğu sosyal destek gibi bazı kaynaklar refahın belirleyici faktörleri arasında dikkate alınmaktadır. Ayrıca Akbaş'a göre (2011), refah hizmetlerinin sosyal ağlar üzerinden topluma devride günümüzde bir tercih unsuru olarak görülebilmektedir.

Sosyal refah açısından olumsuz bir durumu ifade eden işsizlik ise ekonomik, sosyal ve psikolojik anlamda üstesinden gelinmesi gereken önemli bir sorun alanı olduğu gibi tanımı gereği iş arama gibi zorlu bir süreci de bünyesinde barındırarak insan hayatı açısından önemli bir yaşam olayıdır. Buna ilave olarak eksik istihdam kavramı çerçevesinde değerlendirilen ve bugün tam zamanlı çalışma imkânı bulamayan veya işinden memnuniyetsizlik gibi çeşitli nedenlerle iş arayanlardan oluştuğu kabul edilen, işsizlere göre daha küçük sayılabilecek bir grupta iş arama gibi zorlu bir süreci yaşamak durumunda kalmaktadır.

İşsizlik, işinden memnuniyetsizlik, tam zamanlı çalışamama vb. nedenlerle ortaya çıkan iş arama süreci sadece ekonomik gerekçelerle açıklanması mümkün olmayan bir süreçtir. İş arama davranışı eksik istihdam kavramından da anlaşıldığı üzere çalışma ortamının bireyin ihtiyaçlarını karşılayabilecek bir seviyede olmaması durumunda ortaya çıkabildiği gibi bu davranışı etkileyen ekonomik faktörler yanında psiko-sosyal faktörlerde bulunmaktadır.

Bu anlamda, iş arama süreci zor ve karmaşık bir süreci ifade eden önemli ve zorlu bir yaşam olayıdır. Sosyal destek ise zorlu ve olumsuz yaşam deneyimleri açısından önemli bir kaynak olma işlevine sahiptir. Dolayısıyla insan hayatı açısından zorlu bir yaşam deneyimi olan iş arama süreci bağlamında, sosyal desteğin iş arama sürecine katkı sunabildiğini görmek mümkündür. Araştırma çerçevesinde elde edilen bulgular da bu durumu teyit edebilmektedir.

Araştırma çerçevesinde elde edilen bulgulara göre sosyal desteğin duygusal, bilgisel ve maddi/araçsal boyutları ile eş, aile, arkadaş ve toplumdan sağlanan destek gibi farklı boyutlarının iş arayanların hem iyi oluşuna hem de iş arama davranışına sağladığı

katkıyla iş arama sürecinin zorlu etkilerine karşı önemli bir kaynak işlevi görebildiği değerlendirilmektedir.

Sosyal destek sağlayan eş, aile, arkadaş ve toplum gibi gruplar sağladıkları destekle iş arayanların iyilik halinde olumlu bir etki bırakabilmektedirler. Bu bağlamda iş arayanların iyilik hali ile eş, aile, arkadaş ve toplum gibi farklı grupların sağladığı sosyal desteğin sıklığı arasındaki ilişki incelendiğinde sosyal destek sağlayan tüm grupların iş arayanların iyilik halinde pozitif bir etki bırakma potansiyeli taşıyabildiği belirlenmiştir. Yine benzer olarak duygusal yakınlık gösterilmesi, çeşitli konularda bilgi desteği sağlanması, maddi ihtiyaçların karşılanması gibi farklı desteklerin iyilik hali ile olumlu yönde bir ilişkisinin bulunduğu görülebilmektedir.

Aynı zamanda iş aramaya yönelik sosyal baskı ve iş arama niyeti dışında, ekonomik sıkıntılar, iş arayanların çalışmaya vermiş oldukları değer, iş bulma konusundaki beklentiler, iş aramaya yönelik tutum, iş arayanların iş arama davranışlarını gerçekleştirme konusunda kendine olan güvenleri, iş arama yoğunluğunun mental iyi oluş/iyilik hali ile anlamlı bir ilişki içerisinde olduğu görülmektedir. Bu ilişkiler içerisinde sadece ekonomik anlamda yaşanan sıkıntılar ile iyilik hali arasında ters yönlü bir ilişki bulunmaktadır ve ekonomik sıkıntılardaki artış iyilik halini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Diğer tüm değişkenlerdeki artışlar iyilik halini olumlu yönde etkileyebilmektedir.

İş arama davranışı açısından ise sosyal destek kaynakları olarak eşlerin, ailelerin, arkadaşların ve toplumun sağladığı desteğin yoğunluğunun iş arama davranışını olumlu yönde etkileyebildiği görülmektedir. Sağlanan destek türleri olan duygusal destek, maddi destek ve bilgisel desteğinde benzer bir biçimde iş arama davranışıyla olumlu yönde bir ilişkisi bulunmaktadır.

Diğer taraftan sosyal destekle birlikte iş arama sürecinde yaşanan ekonomik sıkıntılar, iş arayanların çalışmaya vermiş oldukları değer, iş bulma konusundaki beklentiler, iş aramaya yönelik tutum, iş arama davranışlarını gerçekleştirme konusunda iş arayanların kendilerine olan güvenleri, iş aramaya yönelik çevreden gelen baskı, iş aramaya yönelik niyet, mental iyilik hali iş arama davranışıyla ilişki içerisinde olan önemli değişkenler olarak karşımıza çıkabilmektedir. Bu değişkenlerden sadece iş bulma beklentisi iş arama davranışını olumsuz yönde etkileyebilen bir değişken olmakla birlikte bu durumun nedeni Vansteenkiste vd. (2005) tarafından iş bulma konusunda kendine güvenen, iş bulma konusunda gerekli beceri ve yetkinliklere sahip olduklarını düşünenlerin iş arama yoğunluklarını düşürebilecekleri şeklinde açıklanmaktadır. Benzer bir sonucu Polat (2015) tarafından gerçekleştirilen çalışmada da görmek mümkündür. Dolayısıyla, iş bulma beklentisi dışındaki diğer değişkenlerde meydana gelecek artışlar iş arama yoğunluğunu artırıcı bir etki ortaya koyabilmektedir.

Planlı davranış teorisi ve yine bu teori esas alınarak Vinokur ve Kaplan (1987) tarafından yapılan çalışmada birçok değişkeninin ya doğrudan ya da dolaylı olarak iş arama davranışını belirleyebildiği belirtilmektedir. İlişkisel analizler çerçevesinde, söz konusu teorik yaklaşıma uygun bir şekilde ve Vinokur ve Kaplan'ın (1987) çalışmasına benzer sonuçlar elde edilmesine rağmen bahsi geçen çalışmadaki doğrudan ve dolaylı etkiler ile dolaylı etkiler açısından aracı değişkenlerin belirlenebilmesi regresyon ya da yol analizi şeklinde gerçekleştirilecek olan başka bir çalışmanın konusu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Araştırma çerçevesinde ele alınan konulardan bir diğeri ise sosyal destek dışında iyilik hali ve iş arama yoğunluğu ile ilişkili olan değişkenlerin sosyal destek ile olan ilişkisidir. Bu çerçevede iş arama yoğunluğu ve iyilik hali ile ilişkili olan neredeyse tüm değişkenlerin birkaç istisna dışında sosyal destekle ve sosyal desteğin alt boyutlarıyla ilişkili olabildikleri görülmüştür. Bu ilişkilerin bir benzerini diğere değişkenlerin kendi aralarındaki ilişkilerde de görmek mümkündür (Ek: 1).

Bu çerçevede, kaynakların korunması teorisinin ileri sürdüğü hususlardan biri de kaynaklar arasındaki etkileşimin kültürel bir doğasının bulunmasıdır. Elde edilen sonuçlar bir yönüyle Türk toplumsal yapısı içerisinde güçlü bağların varlığını ve bu bağların iş arayan bireyler için önemli bir kaynak olan sosyal destek üretme potansiyelini ortaya koyabilmektedir.

Sonuç olarak iş arama sürecinde ortaya çıkan iş arama davranışının yoğunluğu ve bu süreçte bireylerin iyilik hali açısından birçok değişkenle birlikte sosyal desteğin önemli bir kaynak olarak işlev görebildiği ifade edilebilir. Ayrıca elde edilen sonuçlar iş arama davranışının ekonomik gerekçelerle açıklanabilecek kadar basit bir davranış biçimi olmadığını, aksine birçok değişkenin süreç açısından dikkate alınması gerektiğini ortaya koymaktadır. Araştırma kapsamında incelenen konulardan biri olan iyilik hali dahi sürecin bir bileşeni olabilmekte ve iş arama davranışı bireylerin iyilik halinden etkilenebilmektedir.

Bu kapsamda, iş arama sürecinin ekonomik gerekçelere indirgenemeyecek kadar karmaşık bir süreç olduğu ve süreci etkileyen ekonomik, sosyal ve psikolojik birçok faktörün bulunduğu görülmektedir. Dolayısıyla iş arayanlara yönelik faaliyet gösteren meslek mensuplarının sürece etki etmesi muhtemel birçok faktörü göz önünde bulundurarak çalışmalarını yürütmesi ve iş arama sürecini bütüncül bir yaklaşımla ele alması önemli bir gereklilik olarak gözükmemektedir. Özellikle de sosyal ilişkilerin bir fonksiyonu olarak görülebilen sosyal desteğin, iş arama davranışı ve iş arama süreci üzerinde etkili olan değişkenlerle ilişkisi düşünüldüğünde, çevresi içerisinde birey anlayışıyla uyumlu olarak iş arayanların sahip oldukları sosyal destek seviyeleri mesleki uygulamalar açısından özellikle dikkate alınması gereken bir husus olarak düşünülmektedir.

Bu araştırmada sadece ilişki analizlere odaklanıldığından sosyal destekle ilgili öne sürülen tamponlama modeli, doğrudan veya ana etki modeli, optimal eşleşme modeli gibi modelleri doğrudan teyit edebilecek sonuçlara ulaşamamıştır. Ancak bu çalışma ile modeller tam olarak teyit edilememekle birlikte sosyal desteğin iş arama davranışı ve iyilik hali ile ilişkili sonuçlar ortaya koyması doğrudan veya ana etki modeliyle ilgili ipuçları sunabilmektedir. Buna ilave olarak iş arama süreci ve iyilik hali ile ilişkili olan sosyal destek dışındaki diğere değişkenlerle sosyal desteğin ilişkili olması kısmen de olsa sosyal desteğin iyilik hali ve iş arama davranışı açısından dolaylı etkilerinin varlığına işaret etmektedir. Ayrıca sosyal destekle ilgili olarak ileri sürülen bir diğere model olan optimal eşleşme modeli için de benzer bir durum söz konusudur. Bu bağlamda, sosyal destekle iş arama davranışı ve iyilik hali arasındaki ilişkilerin seviyelerindeki görece farklılıkların ve sosyal destekle anlamlı bir ilişkisi bulunmayan değişkenlerin varlığı kısmen de olsa optimal eşleşme modeline işaret edebilmektedir.

Araştırma kapsamında iş arama sürecine etki etmesi muhtemel birçok değişken belirli bir teorik çerçevede incelenmeye çalışılmış olsa dahi süreci açıklayan başka teorik yaklaşımların bulunduğu ve bu teorik yaklaşımların başka faktörler üzerinden süreci açıklamaya çalıştığı bilinmektedir. Bu çerçevede iş arama sürecini etkileyen başka değişkenlerin yapılacak olan araştırmalarda dikkate alınması alan yazıma önemli katkılar sağlayabilecektir.

Ayrıca araştırma kapsamında olasılıklı örneklem yöntemlerinden biri olan basit tesadüfi örneklem yöntemiyle araştırmanın yürütülmesi öngörülmüştür. Söz konusu yöntem evreni temsil gücü açısından daha tercih edilir bir yöntem olarak değerlendirilmektedir. Belirtilen yöntem çerçevesinde İŞKUR'a kayıt olan iş arayanlar içerisinde örneklem seçiminin yapılması ve bu gruba elektronik ortamda soru kâğıtlarının ulaştırılması planlanmış, ancak söz konusu yöntemle araştırmanın gerçekleştirilmesi mümkün olmamıştır. Bu nedenlerle araştırma, Ankara ilinde İŞKUR birimlerine başvuruda bulunan ve araştırmaya katılmak isteyen iş arayanlarla kolayda örneklem yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Bu anlamda araştırmanın bir benzerinin olasılıklı örneklem yöntemleri kullanılarak Türkiye genelinde yapılması ileride yapılacak çalışmalar açısından dikkate alınması gereken bir husus olarak değerlendirilmektedir.

Ek Tablo 1: İlişki (Korelasyon) Değerleri Tablosu

		SD	P_SD	Aİ_SD	AR_SD	T_SD	DD	MD	BD	EG	CD	IB	TUTUM	OZYT	OZNRM	NIYET	MIO	IAD
SD	Korelasyon	1,000	,744**	,779**	,835**	,724**	,917**	,920**	,932**	-,155**	,089*	,224**	,120**	,405**	-0,051	-0,006	,374**	,112*
	Anlamlılık (p)		0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,001	0,035	0,000	0,007	0,000	0,149	0,449	0,000	0,011
	Sayı (N)	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414
P_SD	Korelasyon	,744**	1,000	,516**	,414**	,291**	,676**	,691**	,695**	-0,038	0,038	,221**	,105*	,270**	0,038	0,046	,248**	,081*
	Anlamlılık (p)	0,000		0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,221	0,220	0,000	0,016	0,000	0,223	0,176	0,000	0,049
	Sayı (N)	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414
Aİ_SD	Korelasyon	,779**	,516**	1,000	,611**	,332**	,717**	,731**	,708**	-,163**	,104*	,163**	,098*	,329**	-0,048	-0,011	,296**	0,068
	Anlamlılık (p)	0,000	0,000		0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,017	0,000	0,023	0,000	0,167	0,409	0,000	0,085
	Sayı (N)	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414
AR_SD	Korelasyon	,835**	,414**	,611**	1,000	,596**	,770**	,768**	,774**	-,165**	0,070	,163**	,081*	,370**	-,109*	-0,031	,316**	,088*
	Anlamlılık (p)	0,000	0,000	0,000		0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,078	0,000	0,049	0,000	0,013	0,266	0,000	0,037
	Sayı (N)	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414
T_SD	Korelasyon	,724**	,291**	,332**	,596**	1,000	,666**	,647**	,693**	-,131**	0,069	,133**	,083*	,289**	-0,054	-0,031	,296**	,106*
	Anlamlılık (p)	0,000	0,000	0,000	0,000		0,000	0,000	0,000	0,004	0,079	0,003	0,047	0,000	0,135	0,262	0,000	0,016
	Sayı (N)	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414
DD	Korelasyon	,917**	,676**	,717**	,770**	,666**	1,000	,753**	,789**	-,136**	0,071	,257**	,100*	,388**	-0,058	0,006	,397**	,082*
	Anlamlılık (p)	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000		0,000	0,000	0,003	0,075	0,000	0,021	0,000	0,119	0,448	0,000	0,048
	Sayı (N)	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414
MD	Korelasyon	,920**	,691**	,731**	,768**	,647**	,753**	1,000	,793**	-,170**	,099*	,198**	,108*	,381**	-0,039	-0,014	,322**	,113*
	Anlamlılık (p)	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000		0,000	0,000	0,022	0,000	0,014	0,000	0,216	0,389	0,000	0,010
	Sayı (N)	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414
BD	Korelasyon	,932**	,695**	,708**	,774**	,693**	,789**	,793**	1,000	-,125**	0,077	,165**	,125**	,354**	-0,045	-0,010	,317**	,115**
	Anlamlılık (p)	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000		0,005	0,060	0,000	0,006	0,000	0,180	0,420	0,000	0,009
	Sayı (N)	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414
EG	Korelasyon	-,155**	-0,038	-,163**	-,165**	-,131**	-,136**	-,170**	-,125**	1,000	0,061	-,102*	,288**	0,010	,432**	,353**	-,097*	,196**
	Anlamlılık (p)	0,001	0,221	0,000	0,000	0,004	0,003	0,000	0,005		0,108	0,019	0,000	0,419	0,000	0,000	0,024	0,000
	Sayı (N)	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414
CD	Korelasyon	,089*	0,038	,104*	0,070	0,069	0,071	,099*	0,077	0,061	1,000	,094*	,301**	,258**	0,077	,129**	,125**	,247**
	Anlamlılık (p)	0,035	0,220	0,017	0,078	0,079	0,075	0,022	0,060	0,108		0,028	0,000	0,000	0,059	0,004	0,005	0,000
	Sayı (N)	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414
IB	Korelasyon	,224**	,221**	,163**	,163**	,133**	,257**	,198**	,165**	-,102*	,094*	1,000	,150**	,172**	-0,035	-0,032	,470**	-,155**
	Anlamlılık (p)	0,000	0,000	0,000	0,000	0,003	0,000	0,000	0,000	0,019	0,028		0,001	0,000	0,242	0,257	0,000	0,001
	Sayı (N)	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414

		SD	P_SD	Aİ_SD	AR_SD	T_SD	DD	MD	BD	EG	CD	IB	TUTUM	OZYT	OZNRM	NIYET	MIO	IAD
TUTUM	Korelasyon	,120**	,105*	,098*	,081*	,083*	,100*	,108*	,125**	,288**	,301**	,150**	1,000	,225**	,418**	,437**	,157**	,269**
	Anlamlılık (p)	0,007	0,016	0,023	0,049	0,047	0,021	0,014	0,006	0,000	0,000	0,001		0,000	0,000	0,000	0,001	0,000
	Sayı (N)	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414
OZYT	Korelasyon	,405**	,270**	,329**	,370**	,289**	,388**	,381**	,354**	0,010	,258**	,172**	,225**	1,000	0,076	,190**	,505**	,280**
	Anlamlılık (p)	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,419	0,000	0,000	0,000		0,061	0,000	0,000	0,000
	Sayı (N)	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414
OZNRM	Korelasyon	-0,051	0,038	-0,048	-,109*	-0,054	-0,058	-0,039	-0,045	,432**	0,077	-0,035	,418**	0,076	1,000	,625**	0,008	,368**
	Anlamlılık (p)	0,149	0,223	0,167	0,013	0,135	0,119	0,216	0,180	0,000	0,059	0,242	0,000	0,061		0,000	0,435	0,000
	Sayı (N)	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414
NIYET	Korelasyon	-0,006	0,046	-0,011	-0,031	-0,031	0,006	-0,014	-0,010	,353**	,129**	-0,032	,437**	,190**	,625**	1,000	0,069	,371**
	Anlamlılık (p)	0,449	0,176	0,409	0,266	0,262	0,448	0,389	0,420	0,000	0,004	0,257	0,000	0,000		0,079	0,000	
	Sayı (N)	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414
MIO	Korelasyon	,374**	,248**	,296**	,316**	,296**	,397**	,322**	,317**	-,097*	,125**	,470**	,157**	,505**	0,008	0,069	1,000	,123**
	Anlamlılık (p)	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,024	0,005	0,000	0,001	0,000	0,435	0,079		0,006
	Sayı (N)	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414
IAD	Korelasyon	,112*	,081*	0,068	,088*	,106*	,082*	,113*	,115**	,196**	,247**	-,155**	,269**	,280**	,368**	,371**	,123**	1,000
	Anlamlılık (p)	0,011	0,049	0,085	0,037	0,016	0,048	0,010	0,009	0,000	0,000	0,001	0,000	0,000	0,000	0,000	0,006	
	Sayı (N)	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414	414

**p<0,01 anlamlılık seviyesi, *p<0,05 anlamlılık seviyesi

SD=sosyal destek; P_SD= partnerin (eş) desteği; A_SD= aile desteği; AR_SD= arkadaş desteği; T_SD= toplu desteği; DD=duygusal destek; MD=maddi/araçsal destek; BD=bilgisel destek; EG=ekonomik güçlük; CD=çalışmaya verişlen değer; IB=iş bulma beklentisi; Tutum=iş aramaya yönelik tutum; OZYT= iş aramaya yönelik davranış öz yeterliliği; OZNRM=iş aramaya yönelik özel norm; Niyet=iş aramaya yönelik niyet; MIO=mental iyi oluş/iyilik hali; IAD=iş arama davranışı

Kaynakça

- Abay Alyüz, S. B. (2020). Sosyal Desteğin Birey Yaşamında Önemi ve Sosyal Hizmet. *Talim*, 4 (1). 115-134. doi: 10.37344/talim.2020.4
- Adıgüzel, O. ve Yüksel, H. (2011). Tarihsel Süreçte Çalışma Kavramı ve Bir Kırılma Noktası Olarak Sanayi Devrimi. *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar*, 48(553), 69-81.
- Ajzen, I. (2019). Constructing a TPB Questionnaire: Conceptual and Methodological Considerations. Web: <https://people.umass.edu/aizen/pdf/tpb.measurement.pdf> (Erişim: 26.04.2021)
- Ajzen, I. (2020). The theory of planned behavior: Frequently asked questions. *Human Behavior and Emerging Technologies*, 2(4), 314-324. Doi: <https://doi.org/10.1002/hbe2.195>
- Akbaş, E. (2011). Sosyal Hizmetlerin Sivil Oluşumu- Berlin'deki Göçmen Sivil Toplum Örgütleri Üzerine Bir Araştırma. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 22 (2), 113-136.
- Alcalay, R. (1983). Health and social support networks: A case for improving interpersonal communication. *Social Networks*, 5(1), 71-88. doi: 10.1016/0378-8733(83)90016-3
- Axelsson, L., & Ejlertsson, G. (2002). Self-reported health, self-esteem and social support among young unemployed people: A population-based study. *International Journal of Social Welfare*, 11(2), 111-119. Doi: <https://doi.org/10.1111/1468-2397.00205>
- Ayas, M. R. (1982). Çalışma Kavramı Hakkında, *İslam İlimleri Enstitüsü Dergisi*. 5, 079-087.
- Başbuğ, G. (2008). *Üniversiteden Yeni Mezun Olan Gençlerin İş Arama Davranışlarının Planlı Davranış Teorisi Bağlamında Araştırılması*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı. İstanbul.
- Berkman, L. F., & Syme, S. L. (1979). Social networks, host resistance, and mortality: a nine-year follow-up study of Alameda County residents. *American journal of epidemiology*, 109(2), 186-204. doi:10.1093/oxfordjournals.aje.a112674
- Büyüköztürk, Ş. (2002). Faktör Analizi: Temel Kavramlar ve Ölçek Geliştirmede Kullanımı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 32(32), 470-483.
- Chouhy, C., Lee, H., & Cullen, F. T. (2020). A Social Support Theory of Desistance. *Journal of developmental and life-course criminology*, 6(2), 204-223. Doi: <https://doi.org/10.1007/s40865-020-00146-4>
- Cobb, S. (1976). Social support as a moderator of life stress. *Psychosomatic Medicine*, 38(5), 300-314. Doi: <https://doi.org/10.1097/00006842-197609000-00003>
- Cohen, S. and Syme, S. L. (1985). "Issues in the application and study of social support". in S. Cohen, and S. L. Syme (eds), *Social Support and Health*, Orlando, FL: Academic Press, pp. 3-22.

- Cohen, S., Gottlieb, B. H., & Underwood, L. G. (2001). Social relationships and health: challenges for measurement and intervention. *Advances in mind-body medicine*, 17(2), 129-141.
- Cohen, S., Mermelstein R., Kamarck T., Hoberman H.M. (1985) Measuring the Functional Components of Social Support. In: Sarason I.G., Sarason B.R. (eds) *Social Support: Theory, Research and Applications*. (pp. 73-94). NATO ASI Series (D: Behavioral and Social Sciences), vol 24. Springer, Dordrecht. pp. 73-94. Doi: https://doi.org/10.1007/978-94-009-5115-0_5
- Crowe, L., Butterworth, P., & Leach, L. (2016). Financial hardship, mastery and social support: Explaining poor mental health amongst the inadequately employed using data from the HILDA survey. *SSM - population health*, 2, 407-415. Doi: <https://doi.org/10.1016/j.ssmph.2016.05.002>
- Cutrona, C. E. (1990). Stress and social support –In search of optimal matching. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 9(1), 3-14. doi: 10.1521=jscp.1990.9.1.3
- Demirtaş, A, Baytemir, K. (2019). Warwick-Edinburgh Mental İyi Oluş Ölçeği Kısa Formu'nun Türkçe'ye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(70), 689-701. DOI: 10.17755/esosder.432708
- Dunér, A., & Nordström, M. (2007). The roles and functions of the informal support networks of older people who receive formal support: A Swedish qualitative study. *Ageing and Society*, 27(1), 67-85. doi: 10.1017/S0144686X06005344
- Ekinci, H. ve Ekici, S. (2003). İşletmelerde Örgütsel Stres Yönetim Stratejisi Olarak Sosyal Desteğin Rolüne İlişkin Görgül Bir Araştırma, C.Ü. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 27(1), 109-120.
- Feather, N. T. (1990). *The psychological impact of unemployment*. Springer-Verlag Publishing. Doi: <https://doi.org/10.1007/978-1-4612-3250-6>
- Fryer, D. 1992, Psychological or material deprivation: why does unemployment have mental health consequences? In E. McLaughlin (Ed.): *Understanding Unemployment*. (p. 103- 125). London: Routledge.
- García-Martín, M. Á., Hombrados-Mendieta, I., & Gómez-Jacinto, L. (2016). A Multidimensional Approach to Social Support: The Questionnaire on the Frequency of and Satisfaction with Social Support (QFSSS). *Anales de Psicología*, 32(2), 501-515. doi: 10.6018/analesps.32.2.201941
- Güler, B.K. (2012). İş Arama Davranışı: Bütüncül Psiko-Sosyal Bir Yaklaşım. "İş Güç" *Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi"*. 14(2). doi: 10.4026/1303-2860.2012.0197.x
- Henly, J., Danziger, S. ve Offer, S (2003). The Contribution of Social Support to the Economic Status and Daily Coping of Former and Current Welfare Recipients. Web: https://www.russellsage.org/sites/all/files/u4/Henly%2C%20Danziger%2C%20%26%20Offer_Contribution%20of%20Social%20Suport.pdf (Erişim: 08.09.2021)
- Hobfoll, S. E. (1989). Conservation of resources: A new attempt at conceptualizing stress. *American Psychologist*, 44(3), 513-524. doi:10.1037/0003-066x.44.3.513

- Hobfoll, S. E. (2010). Conservation of Resource Theory: Its Implication for Stress, Health and Resilience. In S. Folkman (Ed.), *The Oxford Handbook of Stress, Health and Coping* (pp. 127-147). New York: Oxford University Press. doi: 10.1093/oxfordhb/9780195375343.013.0007
- Hobfoll, S. E., & Jackson, A. P. (1991). Conservation of resources in community intervention. *American Journal of Community Psychology*, 19(1), 111-121. Doi: <https://doi.org/10.1007/BF00942259>
- Hobfoll, S. E., Freedy, J., Lane, C., & Geller, P. (1990). Conservation of social resources: Social support resource theory. *Journal of Social and Personal Relationships*, 7(4), 465-478. Doi: <https://doi.org/10.1177/0265407590074004>
- Holmgren, L., Tirone, V., Gerhart, J., Hobfoll, S. E. (2017). Conservation of resources theory: resource caravans and passageways in health contexts. In C. L. Cooper & J. C. Quick (Eds.), *The handbook of stress and health: A guide to research and practice* (pp. 443-457). New York: John Wiley & Sons Ltd.
- Holzer, HJ. (1988). Search Method Use by Unemployed Youth. *Journal of Labor Economics*, 6(1): 1-20. DOI: 10.2307/2534865
- House, J. S., Landis, K. R., & Umberson, D. (1988) Social relationships and health. *Science*. 241(4865):540-545. doi: 10.1126/science.3399889. PMID: 3399889.
- Huffman, A. H., Culbertson, S. S., Wayment, H. A., & Irving, L. H. (2015). Resource replacement and psychological well-being during unemployment: The role of family support. *Journal of Vocational Behavior*, 89, 74-82. Doi: <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2015.04.011>
- ILO (2019). *Quick guide on interpreting the unemployment rate*, International Labour Office - Geneva: ILO, 2019. Web: https://ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---stat/documents/publication/wcms_675155.pdf (Erişim: 14.06.2022)
- İŞKUR (2022). Web: <https://www.iskur.gov.tr/kurumsal-bilgi/istatistikler/> (Erişim: 06.01.2022)
- İşık, V. (2013). Kurumsal Sosyal Sorumluluğun Değiştirdiği Çalışma Kavramı ve Yeni Bir Çalışma Alanı Olarak Sosyal Girişimler. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 3(1), 101-131.
- Jahoda, M. (1981). Work, employment, and unemployment: Values, theories, and approaches in social research. *American Psychologist*, 36(2), 184-191. Doi: <https://doi.org/10.1037/0003-066X.36.2.184>
- Kanfer, R., Kantrowitz, TM., Wanberg CR. (2001). Job search and employment: A personality-motivational analysis and meta-analytic review. *Journal of Applied Psychology*. 86(5), 837-855. Doi: <https://doi.org/10.1037/0021-9010.86.5.837>
- Karataş, K. (1994). *Genç işsizliği: Ekonomik, Toplumsal ve Ruhsal Sonuçları*. Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Karataş, K. (2015) "Mağdurlar İçin Sosyal Destek Hizmetleri" Uluslararası Mağdur Hakları Sempozyumu 30-31 Ekim 2014, (Editörler: Muhittin Özdemir, Murat Binici ve diğerleri) Ankara: Mağdur Hakları Daire Başkanlığı Yayın No: 01. Mayıs 2015. Web:

https://www.researchgate.net/publication/350516251_MAGDURLAR_ICIN_SOSYAL_DESTEK_HIZMETLERI (Erişim: 18.08.2021)

- Krause, N. (1987). Chronic financial strain, social support, and depressive symptoms among older adults. *Psychology and Aging*, 2(2), 185–192. Doi: <https://doi.org/10.1037/0882-7974.2.2.185>
- Lazarus, R. S. & Folkman, S. (1984). *Psychological stress and the coping process*. New York: Springer.
- Liu, S. (2019). *Social support networks, coping and positive Aging Among the community-dwelling elderly in Hong Kong*. Springer. Doi: <https://doi.org/10.1007/978-981-13-3783-3>
- Lu, S., Wu, Y., Mao, Z., & Liang, X. (2020). Association of Formal and Informal Social Support with Health-Related Quality of Life Among Chinese Rural Elders. *International journal of environmental research and public health*, 17(4), 1351. Doi: <https://doi.org/10.3390/ijerph17041351>
- Metin, B. ve Özaydın, M.M. (2016). *Çalışma ve Refah*. 2.Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara.
- OECD (2020), *How's Life? 2020: Measuring Well-being*, OECD Publishing, Paris. Doi: <https://doi.org/10.1787/9870c393-en>
- Ören, K. & Yüksel, H. (2012). Geçmişten Günümüze Çalışma Hayatı. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 1 (1). Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/hakisderg/issue/7575/99440>
- Polat, E. K. (2015). *Yükseköğrenim mezunlarında işsizliğin psikolojik sonuçları ve iş arama davranışlarına etkisi: Çanakkale ili örneği*. YÖK Ulusal Tez Merkezi- Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
- Rodriguez, M. & Cohen, S. (1998). Social support. In H. Friedman (Ed.), *Encyclopedia of mental health*. (pp. 535–544). New York, NY: Academic Press.
- Russell, Jessica & Holmstrom, Amanda & Clare, David. (2015). The Differential Impact of Social Support Types in Promoting New Entrant Job Search Self-Efficacy and Behavior. *Communication Research Reports*. 32. 170-179. doi:10.1080/08824096.2015.1016150.
- Saks, A. M., Zikic, J., & Koen, J. (2015). Job search self-efficacy: Reconceptualizing the construct and its measurement. *Journal of Vocational Behavior*, 86, 104–114. Doi: <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2014.11.007>
- Salanova, M., Schaufeli, W. B., Xanthopoulou, D., & Bakker, A. B. (2010). *The gain spiral of resources and work engagement: Sustaining a positive work life*. In A. B. Bakker (Ed.) & M. P. Leiter, *Work engagement: A handbook of essential theory and research* (p. 118–131). Psychology Press.
- Shams, M. (1993). Social support and psychological well-being among unemployed British Asian men. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 21(3), 175–186. Doi: <https://doi.org/10.2224/sbp.1993.21.3.175>
- Shiba, K., Kondo, N., & Kondo, K. (2016). Informal and Formal Social Support and Caregiver Burden: The AGES Caregiver Survey. *Journal of epidemiology*, 26(12), 622–628. Doi: <https://doi.org/10.2188/jea.JE20150263>

- Shumaker, S. A., & Brownell, A. (1984). Toward a theory of social support: Closing conceptual gaps. *Journal of Social Issues*, 40(4), 11–36. Doi: <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.1984.tb01105.x>
- Smith, V. (2013). *Sociology of Work: An Encyclopedia*. Chapter Title: Work, Definitional. SAGE Publications, Inc.
- Song, L., Son, J., & Lin, N. (2011). Social support. In John Scott and Peter J. Carrington (Eds.), *The SAGE handbook of social network analysis* (pp. 116-128). Los Angeles: Sage. doi: 10.4135/9781446294413.n9 (Erişim: 27.10.2020)
- Terzi, Y. (2019). SPSS ile İstatistiksel Veri Analizi. Web: <https://avys.omu.edu.tr/storage/app/public/yukselt/129644/sos208-7%20%20korelasyon%20basit%20regresyon.pdf> (Erişim: 22.12.2023)
- Thoits, P. A. (1995). Stress, Coping, and Social Support Processes: Where Are We? What Next? *Journal of Health and Social Behavior*, 53–79. Doi: <https://doi.org/10.2307/2626957>
- TÜİK (2022). Web: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-Nisan-2022-45649> (Erişim: 14.06.2022).
- Türe, H. (2019). OECD Ülkeleri İçin Refah Ölçümü: Gri İlişkisel Analiz Uygulaması. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21 (2), 310-327. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ahbvuibfd/issue/48208/568310>
- Van den Berg, G., & Van der Klaauw, B. (2006). Counseling and Monitoring of Unemployed Workers: Theory and Evidence from a Controlled Social Experiment. *International Economic Review*, 47(3), 895-936. Retrieved April 8, 2021, from <http://www.jstor.org/stable/3877473>
- Van Hooft, E. A. J., Born, M. P., Taris, T. W., Van der Flier, H., & Blonk, R. W. B. (2004). Predictors of Job Search Behavior Among Employed and Unemployed People. *Personnel Psychology*, 57(1), 25–59. Doi: <https://doi.org/10.1111/j.1744-6570.2004.tb02483.x>
- Vinokur, A., & Caplan, R. D. (1987). Attitudes and social support: Determinants of job-seeking behavior and well-being among the unemployed. *Journal of Applied Social Psychology*, 17(12), 1007–1024. Doi: <https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.1987.tb02345.x>
- Walsh, J.P. (2007). The Psychosocial Person Relationships, Stress, and Coping. In Hutchison, E. D. (ed.), *Dimensions of human behavior* (6th ed.). SAGE Publications.
- Warr, P. (1988). Work, Jobs and Unemployment. Set: Research Information for Teachers, (1). doi:10.18296/set.1132
- Warr, P., & Clapperton, G. (2010). *The joy of work? Jobs, happiness, and you*. Routledge/Taylor & Francis Group.
- Williams, P., Barclay, L., & Schmied, V. (2004). Defining social support in context: a necessary step in improving research, intervention, and practice. *Qualitative health research*, 14(7), 942–960. Doi: <https://doi.org/10.1177/1049732304266997>

Yavaş, H. K. (2010). *Türkiye'de Genç İşsizliği ve İstihdam Politikalarının Genç İşsizliğine Etkileri*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Ana Bilim Dalı İktisat Politikası Bilim Dalı. İstanbul.